

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE
CUPRINZÂND BULETINUL SECȚIEI SOCIAL-ECONOMICĂ A „ASTREI“

Anul III
N-rul 19

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, I. Lupaș,
Onisifor Ghibu, M. Șerban, N. Ghiulea, V. C. Osvadă și Ion Clopoțel

Un exemplar
Let 12

CLUJ, DUMINECĂ 9 MAIU 1926.

C U P R I N S U L :

- PROBLEME SOCIALE*: O utopie mascată: „Egiptenii“ de Hecateu **Șt. Bezdechi**
INVĂȚĂMÂNT-EDUCAȚIE: Reflexii asupra anticlasicismului **V. Bogrea**
ACTUALITĂȚI: Amintiri. — Prietenului meu † Iosif Gomboș **Al. Ciura**
 Epigrame **V. Bogrea**
 Zece Maiu **H. Trandafir**
PROBLEME ECONOMICE: Chestiunea moșilor **Dr. Emil Dandea**
EUROPA CONTIMPORANĂ: Scrisoare din Paris **Adrian Corbul**
BIOPOLITICA: „Biopolitica“ de prof. dr. I. Moldovan **Dr. Aurel Voina**
SATE-ORAȘE-REGIUNI: Construcțiile școlare în Sălaj **L. Ghergariu**
CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Expoziția pictorului Nagy István. — Cărți, reviste, ziare (I. Lupaș: Contribuțiuni la istoria ziaristicii românești ardelen; Școala noastră) **B. & B.**
CRONICA MEDICO-SOCIALĂ: Congresul asociației generale a medicilor. — Comisiunea de igienă a Ligii Națiunilor. — Regimul băuturilor spirtoase. — O grevă a medicilor. — Legiferări sanitare **Dr. Aurel Voina**
SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ: Situația generală a pieței mondiale. — Criza francului. — Un nou împrumut polon. — Datoriile interaliate. — Legislația fiscală în Jugoslavia și Germania **Dr. T. Nichiciu**
FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE: Frământarea socială în Anglia. — Cuvintele Regelui. — Intre Germania și Rusia. — Conferințele presei „polono-române.“ — O casă a Presei în Cehoslovacia. — Apelul absolvenților școlii superioare de comerț din Brașov. — Cronică mărunță.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI NO. 8
CALEA VICTORIEI NO. 51

Abonamente: Pe un an 600 lei. — Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. In America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

„FONCIERA“

SOCIETATE ANONIMĂ DE ASIGURĂRI GENERALE, CLUJ

CONVOCARE

„Fonciera“ Societate Anonimă de Asigurări Generale ține în ziua de **15 Mai 1926** orele 11 a. m. în birourile societății, Cluj, Calea Regele Ferdinand No. 38.

a IV-a adunare generelă ordinară

la care prin aceasta invită pe domnii acționari.

ORDINE DE ZI:

1. Deschiderea adunării, numirea secretarului și a doi verificatori pentru procesul verbal.
2. Raportul Consiliului de administrație pe anul 1925 și prezentarea bilanțului. Raportul cenzorilor.
3. Deciziuniune asupra întrebuițării profitului și darea absolutului pentru Consiliului de administrație și a Comitetului de cenzori.
4. Alegerea membrilor în Comitetul de Cenzori.
5. Propuneri diferite.

Domnii acționari, cari doresc a lua parte la această adunare generală ordinară, sunt nevoiți în înțelesul §-lui 12 al statutelor să depună acțiunile lor împreună cu cupoanele pe lângă un certificat cel mai târziu cu 4 zile înaintea adunării generale ordinare la casseria centrală a Societății, Cluj Calea Regele Ferdinand No. 38, sau la Banca Agrară, eventual o filială a acestui institut.

Cluj, la 26 April 1926.

Consiliul de administrație

Activa	BILANȚ GENERAL		Pasiva		
Numerar în casă și la bănci	11,442.278	61	Capital social	5,000.000	—
Imobile	578.647	54	Fond de rezervă pentru organizare	800.000	—
Imprumuturi ipotecare	1,096.000	—	Fond de rezervă	116.555	88
Cambii	1,166.596	66	<i>Fonduri de rezervă de prime la :</i>		
Efecte	110.952	30	a) Ramura Incendiu	3,638.644	06
Imprumuturi pe polițe de asigurare asupra vieții	397.520	—	b) „ Furt prin spargere	296.602	33
Reprezentanțe	13,286.414	14	c) „ Accidente	662.683	—
Societăți de asigurare debitoare	7,130.074	27	d) „ Răspunderi civile	337.886	98
„ „ reasigurare debitoare	8,976.788	64	e) Fond de rezervă și transport de prime secția Viață		5,764.172
Diverși debitori	1,809.023	61	<i>Fonduri de rezervă de daune la :</i>		
Spese de organizare	600.000	—	a) Ramura Incendiu	402.632	66
Mobilier și inventar după amortizări	200.000	—	b) „ Furt prin spargere	107.821	60
			c) „ Accidente	46.054	—
			d) „ Răspunderi civile	105.368	—
			e) „ Transporturi	88.000	—
			f) „ Viață		749.876
			Societăți de asigurare creditoare		20.000
			„ „ reasigurare creditoare		7,151.997
			Diverși creditori		20,128.479
			Profit reportat din anul 1924	339.202	43
			„ din anul 1926	764.841	82
					1,104.044
					25
	46,794.290	77			46,794.290
					77

Industria Sârmei S. A.

Cluj, Calea Victoriei No. 29.

Produce :

FIER DE BETON, FIER DE CERCURI, FIER COMERCIAL, SÂRMĂ LAMINATĂ, SÂRMĂ TREFILATĂ ÎN TOATE DIMENSIUNILE ȘI CALITĂȚILE, CUIE TOATE DIMENSIUNILE ȘI SPECIALITĂȚILE, SCOABE, ARCURI DE MOBILĂ, AGRAFE DE BIROU.

„ALBINA“

Intrepozite și Societate Comercială Anonimă
CLUJ, PIATA GĂRII — TELEFON : 5-71.

LINIE PROPRIE DE GARAJ. —
 INMAGAZINEAZĂ TOT FELUL
 DE MĂRFURI. — ACORDĂ ÎMPRUMUT PE GAJ DE MĂRFĂ.
 FINANȚEAZĂ AFACERI
 COMERCIALE ȘI INDUSTRIALE.

IMPORT-EXPORT. — Capital social 6,000.000 L.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOTEL

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
CALEA VICTORIEI 51. TELEFON 308
PIAȚA UNIREI No. 8.
Cluj, Duminică 9 Maiu 1926

Anul III

Nrul 19

NUMĂRUL: LEI 12

O utopie mascată: „Egiptenii“ de Hecateu

Motto: „La Egipteni pedepsirea viciului și cinstea dată virtuții, nu sunt o poveste, ci un fapt care zilnic aduce aminte fiecăruia de datorile lui, și devine astfel paza cea mai puternică a virtuții. Căci trebuie să socotim drept cele mai bune legi, nu pe acelea care asigură o viață bogată, ci pe acelea care fac din cetățeni niște oameni virtuțoși.“

Diodor Sicil. Bibl. univ. I, 93.

Utopia lui Hecateu a fost multă vreme considerată ca o bucată de adevărată istorie. Ca atare a socotit-o și istoricul din timpul lui August, Diodor Sicilianul, care a inserat-o în rezumat în extinsa lui operă. Lucrul e cu atât mai curios cu cât acest Hecateu era cunoscut ca autor de utopii cu caracter filosofic-social chiar de istoricul nostru, care, într'un loc, vorbind de o altă operă a acestui scriitor „Hiperboreenii“ o judecă după adevărata ei valoare, caracterizând-o cu numele de „poveste“. A fost rezervat simțului critic al cercetătorilor mai noui să descopere că de data asta nu avem de a face decât cu una din acele utopii, care pe la sfârșitul veacului al IV a. Chr. răsăreau ca ciupercile după ploaie.

Hecateu e un personaj de altfel puțin cunoscut. Se știe despre el că a trăit în timpul Diodorilor și unii afirmă că ar fi făcut parte din anturajul primului Ptolemeu, lucru foarte probabil, întrucât tendințele acestei utopii e să dea monarhilor greci ai Egiptului, o normă după care ar trebui să conducă țara de pe malurile Nilului. Diogene Laerțiu îl trece printre filosofi și ne spune despre el că a fost un școlar al scepticului Pyrrhon. Calitatea sa de Ionian — Hecateu e născut în Abdera, în Asia Mică — ne explică anumite idei, pe care le vom întâlni în utopia de care ne ocupăm. Astfel e naturală la un grec din Asia lipsa acelui egoism național sau sentimental al superiorității rasei căreia aparține, lipsă care în „Egiptenii“ se traduce prin admirația fără rezervă pentru un popor barbar, cum erau Egiptenii. Această atitudine străbate întreaga sa operă, și ea era foarte utilă

noilor cărmuitori ai Egiptului, care aveau să lupte cu aroganța ostașilor greci, cari în nici un chip nu voiau să se considere egali cu supușii autohtoni, cucerii prin sabie. Pentru a încheia un Stat trainic și armonic, Grecii aduși de Alexandru și rămași în Egipt sub Ptolemeu, nu trebuiau să se uite cu dispreț la aceia din care trebuiau să facă concetățeni. Ingâmfarea de cuceritor brutal — are aerul să ne spună Hecateu — nu șade bine față de un popor așa de venerabil ca Egiptenii, cari din cele mai vechi timpuri au fost învățătorii omenirii. Această idee a Ionianului fără prejudeții naționale, care voia să combată șovinismul în formele lui negative, se găsea în concordanță și cu sistemul larg inaugurat de marele cuceritor al Orientului, Alexandru, care visa să facă din vastul lui imperiu, un Stat cu cetățeni perfect amalgamați, egali în drepturi, făcând să dispară divergențele dintre popoare și meschinul particularism, care dusesese Grecia la ruină. Iar pe de altă parte, această considerație exagerată, această idealizare a barbarilor „care până la un anumit grad fusese pregătită de istoricii raționaliști, apare mai de grabă ca un simptom al oboselii de care începea să se resimtă spiritul filosofic. Din varietatea și contradicția proaspetelor filosofeme grecești, cugetul se retrage în portul sigur al tradiției trainice de credință, lege și moravuri, așa cum din timpuri străvechi le păstrau neschimbate sau păreau că le păstrează popoarele Orientului. Exagerarea înțelepciunii barbare — care extern era provocată de faptul că Alexandru deschisese Orientul — merge mână în mână cu comprimarea speculațiunii teoretice și cu accentuarea tot mai pronunțată a eticii practice atât în viața de Stat cât și în cea privată.“

Ne aducem aminte că unul din caracterele Statului platonice, era să fie aceea imutabilitate a legilor, a instituțiilor, a obiceiurilor, și e de admis că exemplul Egiptului va fi influențat asupra sa. De aceea i-s-a adus și reproșul că vrea să egiptizeze pe Eleni. Dar reproșul acesta e mult mai meri-

tat de Hecateu, care își transpune idealul său deadreptul în Egipt. Motivul era că spiritele erau obosite de nesfârșita schimbare a diverselor sisteme de filosofie, de politică, de etică; oamenii doreau ceva mai stabil. Și unde se putea găsi mai bine această stabilitate decât în țara Faraonilor? Prima lui încercare de a construi o utopie pură, zugrăvind imaginarul Stat al Hiperboreenilor, i-se păruse inefectivă, inoperantă. Cititorul își putuse da seama că acei Hiperboreeni sunt doar un produs al imaginației și că realizarea unei vieți după modelul lor e peste putință. Atunci Hecateu încercă să le arate cu un exemplu din viața unui Stat real, istoric, cum se poate înfăptui aci pe pământ o monarhie desăvârșită. Decât, aceste date istorice el le mănuește cu o libertate cu adevărat poetică, atribuind acestui popor, gânduri, legi, principii, așezăminte, datorite doar închipuirii sale dornice de mai bine. Însă „trucul“ a prins. Acele informații, pe care autorul afirmă că le-a cules din gura preoților, se bucurau în fața Grecilor de mare autoritate. Și în lumina lor, Hecateu, făcând sistematic comparație cu ce a văzut în micile și neastâmpăratele State elene, hărțuite de setea de noutate și de dorul după o cât mai mare libertate rău înțeleasă, nu scapă nici o ocazie ca să facă nemiloasa critică a instituțiilor absurde din Grecia continentală. Astfel el constată că e de fatală pentru cetățile grecești participarea meseriașului la viața publică, și lipsa unei legi care să constrângă pe acești meseriași să se specializeze, dedicându-se — din tată în fiu — numai unei ocupațiuni. Dar idealul său e incompatibil cu adevărul ideal grecesc; folosul, de care are să se călăuzească. Statul său, e un ideal de ordin material, tehnic, în total contrast cu acele bunuri culturale etice, pe care le urmărea legiuitorul însuflețit de adevărul spirit grecesc. Acest discipol al lui Pyrrhon nu credea în bunuri spirituale; fericirea universală — după el — pare că se reducea la maximum de producție. Cetățeanul Statului său n'avea nevoie de „libertate“ și de alte

valori etice de acelaș calibru. El vindea sufletul pentru un blid de linte, uitând adevărul indispenabil și pentru individ și pentru Stat, că chiar în domeniul material cel mai bun agent producător e tot entuziasmul spiritual.

Utopia lui Hecateu nu ni s'a păstrat în forma ei originală. Ea a fost reconstruită din diferitele fragmente, și în special din rezumatul lui Diodor (I, 46—90), care a utilizat-o ca o piesă etnografică-istorică

* * *

Vechea constituție egipteană — după cât ne asigură Hecateu — a fost alcătuită sub domnia zeilor și a eroilor. Primul legislator care învăța pe oameni să se slujească de legi scrise, fu Mneves, un om de o rară măreție sufletească, vrednic de a fi comparat cu înaintașii săi. El afirmă că legile instituite de el i-au fost dăruite de zeul Mercur. După el, marile nume cari au contribuit la întregirea sistemului legislativ fură rând pe rând Sasyches, Sesosis și — poate cel mai important — Bocchoris.

Dar să vedem în ce constă această fictivă legiuire pe care — indirect — autorul o recomanda atenției contimporanilor săi, și în special regilor Ptolemei, asupra cărora trebuie să recunoaștem că va fi avut o oarecare influență.

„Tot Egiptul e împărțit în circumscipții numite—pe grecește—**nome** și guvernate fiecare de un nomarh, însărcinat cu toate grijile administrației. Tot teritoriul e împărțit în trei părți.“ Cea dintâi aparține colegiului preoților, cari au o mare trece, atât din pricina funcțiunii lor, cât și din cauza învățaturii lor. Din veniturile acestei porțiuni se întrețin preoții și sacrificiile. Din ei se recrutează consilierii regelui, și sunt scutiți de impozite.

A doua parte aparține regilor; din veniturile acestei porțiuni ei strâng sumele necesare pentru purtarea războaelor, la întreținerea curții, și pentru a face daruri oamenilor de merit.

Ultima parte e destinată războinicilor. Legați astfel de pământul pe care trebuie să-l aperse, ei devin excelenți soldați.

În stat mai există încă trei clase de cetățeni: păstorii, agricultorii și meseriași. Primele două categorii își petrec toată viața lucrând pământurile sau crescând vite pe solul arendat lor — pe un preț moderat — de rege, de preot și de militari. (Vorbind de perfecționările la cari au ajuns păstorii în ocupația lor, autorul ne arată că ei au descoperit și un fel de „couveuse“ artificială, pentru a spori în chip prodigious numărul păsărilor domestice). Cât privește pe meseriași, ei au ajuns la o mare îndemănare, căci fiecare e obligat să moștenească meseria părintelui său, și nimeni n'are voie să exercite decât o meserie; n'au acces la funcțiunile publice. „La Egipteni, meseriașul care ar lua parte la viața publi-

că sau ar exercita mai multe meserii deodată, ar risca să fie pus să plătească o amendă foarte mare.“

Bine înțeles, șef suprem al acestei organizații sociale este regele. Viața lui e regulată în toate amănunțele de legi speciale. „El avea un timp anume, nu numai pentru audiențe și judecăți, dar și pentru plimbare, pentru baie, pentru împreunare, într'un cuvânt pentru toate faptele sale. Regii erau obișnuiți să se hrănească cu alimente simple, cu carne de vițel și de găscă; nu trebuiau să bea decât o anumită cantitate de vin...“ Regele trebuia să fie cumpătat, drept, mărinimos, dușman al minciunii, iubitor de binele altora, stăpân pe patimile sale pedepsind pe vinovați cu pedepse mai mici decât meritau și răsplătind faptele bune cu daruri mai mari decât valoarea lor. Reținem că în această utopie, șeful statului e iresponsabil de faptele sale, a căror răspundere o iau sfătuitoarii și ministrii lui. Ceremonialul curții așa de detaliat și lipsa lui de responsabilitate, ne face cu mirare să ne gândim la formula așa de recentă a Regelui care domnește dar nu guvernează, întrevăzută cu atâtea și atâtea veacuri înainte de Ionianul din Abdera.

Trecând la puterea judiciară Hecateu ne spune că era organizată cu multă grijă în acest Egipt ideal, suport al utopiei sale. Atenția aceasta e justificată — după autor — prin aceea că modul cum se organizează această putere are o mare influență asupra vieții sociale. În Statul astfel imaginat, Egiptenii își alegeau judecătorii lor printre cetățenii fruntași din cele mai vestite orașe cum erau Heliopolis, Teba și Memfis. Fiecare din aceste orașe dedea câte zece judecători. Acești 30 de judecători alcătuiau un tribunal ce putea fi comparat cu Areopagul din Atena sau Sfatul Bătrânilor din Lacedemona. Ei sunt întreținuți de societatea regelui, iar președintele lor purta la gât un colier de aur, de care era atârnată figura ce închipuia „Adevărul“ alcătuită din pietre prețioase. Toate legile erau consemnate în opt volume, iar procedura se făcea numai în scris de către ambele părți. „Astfel se făceau procesele la Egipteni, cari erau de părere că advocații prin pledoariile lor nu fac altceva decât să incurce și mai mult pricinile, căci arta oratorului, farmecul acțiunii și lacrămile acuzaților de multe ori îndemna pe judecători să închidă ochii, nesocotind legile și adevărul.

Sistemul de legi era alcătuit din o serie de dispoziții luate de diverși regi înțelepți, printre cari se distingeau în deosebi — cum am văzut mai sus — Sesosis, Bocchoris, Amasis.

Să cităm câteva din aceste legi mai interesante, necesare — după Hecateu — pentru buna rânduială a unui Stat. Sperjurul era pedepsit cu moartea; tot astfel era pedepsit acela, care văzând un om ataeat de un asasin, sau sufe-

rind vreo violență, nu-i venia în ajutor, când acest lucru îi era cu putință. Orice Egiptean era obligat să depue în mâinile magistraților un înscris care să indice mijloacele sale de existență; cel care făcea o declarație falsă sau își câștiga cele necesare traiului prin mijloace nepermise, era condamnat la moarte. O femeie însărcinată, condamnată la pedeapsa capitală, nu își executa pedeapsa decât după nașterea pruncului, lege care — după observația lui Hecateu, a fost adoptată de mai multe State grecești.

În regulă generală, fiecare e pedepsit în partea trupului prin care a păcătuit. Falsificatorilor de monede, li-se tăiau mâinile, spionilor, limba, adulterilor, părțile genitale.

Privitor la legile referitoare la transacțiunile private ele prevăd că cei cari au luat bani cu împrumut, fără înscris, să fie achitați, dacă afirmă sub jurământ, că nu sunt datori.

O altă lege importantă ordona ca în nici un caz să nu fie admisă constrângerea corporală pentru datorii „pentru că persoana cetățeanului aparține Statului, care în orice moment poate să ceară serviciile sale.“ Hoții erau datori să se înscrie la șefii de hoți căruia erau obligați să-i remită obiectele furate. Plătind acestor șefi un sfert din valoarea obiectului furat, proprietarul putea să-și recapete lucrul înapoi, fără alte osteneli. „În neputința de a împiedeca pe toată lumea de a fura, legislatorul a găsit acest mijloc de a face pe hoț să restituie tot ce a furat, în schimbul unei sume modeste.“

Trecând la altă ordine de idei autorul ne informează, că în Statul său numai preoții sunt obligați să nu-și ia decât o nevastă; ceilalți cetățeni pot să-și ia atâtea neveste câte vor, dar sunt obligați să-și hrănească toți copiii, căci o populație numeroasă contribuie la prosperitatea Statului. Nici un copil nu e socotit nelegitim chiar, dacă a fost făcut cu o sclavă; căci după credința comună, tatăl este singurul autor al nașterii copilului, căruia mama nu i-a dat decât hrana și locașul.

Educația pe care o întâlnim în această utopie nu mai e temelia fundamentală a vieții, ca în mai toate utopiile studiate până acum. Lucrul dovedește că de meschină e această nouă concepție în comparație cu aceea a lui Platon sau Aristotel. Într'adevăr, în Statul lui Hecateu, războinicii se ocupă exclusiv cu cultura corpului; fii preoților numai cu cultivarea științelor utile ocupației lor. „Copii din popor primesc educația părinților, cari îi învăț meseria pe care fiecare trebuie s'o exerciteze în viață.“ Lupta și muzica nu le e îngăduită, căci după credința egipteană, exercițiile zilnice fizice nu dau tinerilor sănătate, ci o putere trecătoare și cu totul vătămătoare. Cât despre muzică ea nu numai că e socotită ca inutilă, ci chiar vătămă-

Reflexii asupra anticlasicismului¹⁾

toare, căci efeminează spiritul.“ Iată la ce concepție barbară despre educație ajunsese un Grec, pe care nu-l despărețau de Platon decât câteva decenii. Motivul acestei totale devieri se explică, prin aceea că autorul nostru nu vrea să crească cetățeni și oameni complecți, ci admirabile instrumente în acest Stat prozaic, în care folosul — rendement maxim — era scopul suprem. Căci Ionianul din Abdera avea o concepție materialistă-raționalistă despre viață, despre istorie. Raționalismul lui se vede în modul cum explică dece Egiptenii adoră anumite animale; materialismul lui istoric reiese din faptul că el explică construirea atâtor opere gigantice (piramidele de exemplu) ca un rezultat al suprapopulației, și pe aceasta din urmă ca o urmare a ieftinătății traiului. Alte momente, cum e cel religios, nu joacă la el nic un rol. Noua concepție — care n'avea nimic grecesc în ea — putea da roade în o țară ca a Egiptului și ca factor spiritual ea va fi ajutat nu puțin la egiptizarea aceluia element elen ce s'a stabilit pe malurile bătrânului Nil.

Cu utopia lui Xenofon, aceasta din urmă are ca trăsătură comună faptul că și una și cealaltă altoesc o ficțiune pe un fond real, punând un plan de Stat imaginar în cadrul real al unei contingențe geografice date. Dacă cea dintâiu e prea străveziu lacedemoniană, a doua — a lui Hecateu — e prea egipteană. Ne e deci de mirare că Diodor a dat-o drept o bucată de „istorie“ adevărată; confuziunea era până la un punct și un involuntar compliment adus Ionianului care știuse să îmbine laolaltă așa de amăgitor, visul și realitatea. **Șt. Bezdechi**

O casă a Presei în... Cehoslovacia. — Trebuie să precizăm în titlu că o asemenea minune a putut avea loc în Cehoslovacia și nu la noi. Cehoslovacii au fondat ziarul lor independent pentru a servi țara și a orienta streinătatea, ținut la nivel ridicat și foarte conștiințios informat: „Prager Presse“, instalat într'un palat cum numai „L'Intransigeant“ dela Paris mai are în Europa. România n'are acest ziar. La noi toate sunt ori strict de partid, ori de opoziție ireductibilă. Am cerut să se înființeze în Ardeal marele cotidian în acel spirit de independență, dar până acum nu sunt semne că se va realiza degrabă. Dar tot cehoslovacii iau acum altă inițiativă: înalță un palat al presei, în care să-și aibe birourile toate organizațiile de presă și cer să fie „punctul central social, profesional și științific“ al ziaristilor cehoslovaci — cum anunță „Prager Presse“. Ziaristii din Ardeal își bat capul de ani de zile cu ideea unei case a Presei, însă n'au întâlnit la autoritățile locale nici o înțelegere. Ne permitem a întreba noua primărie a Clujului, dacă nu cred că este o datorie a sa să se ocupe cu această chestiune și să cedeze presei unul din cele 70 edificii câte are primăria în acest oraș.

Motto: „Nie werden die Alten veralten. Sie sind und bleiben der Polarstern für alle unsere Bestrebungen..... Wenn daher irgendeine verdorbene, erbaermliche und rein materiell gesinnte „Jetztzeit“ ihrer Schule entlaufen sollte, um im eigenen Dünkel sich behaglicher zu fühlen, so saet sie Schande und Schmach.“

(Schopenhauer).

Aiurea, clasicismul întâmpină doar o anumită ostilitate.

La noi, el luptă penibil pentru dreptul la existență.

Ca „Valahii Transilvaniei“ de odinioară către Împăratul, clasicismul român trebuie să adreseze câte un *Supplex libellus* fiecărui nou ministru al Instrucțiunii, care proiectează o reformă a învățământului.

Anticlasiștii au aerul să spună că clasicismul e mort.

Asemene ateilor, cari combat cu învierșunare un Dumnezeu, care — după ei — nu există, anticlasiștii ucid deci morții...

Și nu s'ar putea răspunde, că ei combat credința în clasicism, din sufletul nostru: pentru că, acolo, clasicismul nu e mort, ci mai viu ca ei și ca noi înșiși-ne.

Ce-a fost muritor din antichitate, nu e clasic, iar ce e în adevăr *clasic*, nu e mort, ci supraviețuiește — acum și pururea!²⁾

În prefața Poesiilor lui Hrisoverghi, marele Kogălniceanu stigmatiza pe numitul Belibou din Târgu-Neamț, care-și zidise un han cu pietre din Cetatea Neamțului.

Cu pietre din Cetatea Antică e construită însă, în bună parte, toată cetatea modernă, și Beliboi contemporani — căroră nimene nu le cere să-și dărâme clădirea, făcută din și pe ruinele unei civilizații de atâtea ori superioare — țin să distrugă până și amintirea vechilor proprietari...

Brutală *damnatio memoriae*, explică

¹ V. memoriul meu: Pentru învățământul clasic (Cluj, 1925), în care însă — din anumite motive — punctul de vedere estetic, pedagogic și tehnic al chestiunii, accentuat aici, a fost neglijat. Scriebatur ad probandum, non ad narrandum.

² V. J. W. Mackail, Greek and Latin in Human Life, în ale sale Classical Studies, London 1925, p. 4.

cabilă, totuși, în era aforismului: „Der Mensch ist, was er isst“.

Ciudat lucru! De ce-or fi ținând morțiș „realiștii“ noștri, să ne americanizeze, într'o vreme când America însăși se europeanizează?

Cel mai simpatice dintre americanizantii serie, că „unul din marile păcate ale aceluia cari apără liceul unic, cu bază de antichitate clasică, este tocmai că rupe continuitatea dintre „cultura“ celor de sus și sufletul celor de jos...“

— Unul din marile păcate...

Va să zică sunt mai multe, și toate mari!

Imi fac un examen de conștiință.

Sunt un om cu oarecare cultură clasică (fără ghilemete — inutile, dacă nu vorbim de pseudo-cultură, care poate fi, foarte bine, și... ne-clasică).

M'a făcut, oare, aceasta, să pierd contactul cu sufletul fraților miei din popor?

Dimpotrivă! Am convingerea, că-i înțeleg și mă pot face, oricând, înțeles de ei, tot atât de bine, ca și simpaticele americanizant. Căci a avea cultură clasică nu înseamnă, sper, a vorbi latinesc și grecesc cu contemporanii tăi, nici a-ți suprapune o mentalitate și o limbă fabricată, pe care conaționalii tăi să n'o priceapă.

Ori, poate, condiția neapărată pentru a nu te înstrăina sufletește de popor, este să fii pus în situația de a cita pe franțuzește titluri de opere latinești, într'o scriere românească?

Nu, nu! M'am decis: rămân toată viața unul din marii păcătoși,³ cari reclamă puțină cultură clasică pentru orice tânăr care trece prin liceele românești.

Același simpatice adversar al humanismului mai serie, comentând o lucrare a lui De Decker, după o dare-desamă dintr'un buletin de sociologie: „Cazul școalei romane din epoca de declin mai poate ilustra și superba inutilitate a unui învățământ formal, oricât de mare ar fi trecutul reprezentat de el. Învățământul clasic niciodată nu va fi fost mai aproape, în toate sensurile, de splendoarea antică, decât tocmai în epoca de care vorbește De Decker. Și totuși câtă lipsă de succes! Un lucru care nu ne poate mira, când

³ Sint și mai mari! V. d. ex. E. Honneger, Die klassische Bildung als allgemeine Volksbildung, Giessen 1925.

ne gândim că succesul nu poate veni decât pentru acela, fie el individ, fie el popor, care-și ia ca punct de plecare prezentul și nevoile mari din jurul său“.

Doamne, cum ne înțelegem de bine!
„Prezentul și nevoile mari din jurul nostru“?

Dar, între aceste mari nevoi ale prezentului, este sau nu este și aceea de a ne păstra și crește toate puterile sufletești, capabile de a ne garanta existența morală și a ne ajuta dezvoltarea, de a stimula energiile creatoare de cultură românească? Este, prin urmare, și nevoia de a ține trează și a răspândi cât mai larg conștiința personalității noastre *etnice*? Iar aceasta se poate face, ignorând sau nesocotind cele mai directe mijloace de înțelegere și întărire a cohesiunii morale cu familia de neamuri, căreia-i aparținem prin sânge? — Să mi se răspundă că *nu*, și voi înțelege „superba inutilitate“ a... discuției noastre.

Cerem noi, însă, să neglijeze cineva prezentul pentru trecut, ori să-l sacrifice trecutului?

Grădinarul cuminte îngrijește de rădăcinile pomului, nu fiindcă s'ar nutri cu ele, ci fiindcă, altfel, roadele înseși sînt în primejdie...

Nu antichitatea clasică în sine, pentru ea însăși, ci *antichitatea pentru prezent*, pentru nevoile prezentului și viitorului, — aceasta o voim.

Cu „superba inutilitate“ a educației clasice, în care americanștii nu văd decât un formalism gol, sântem prea obișnuiți, ca să ne impresioneze... clișeu: ca o „sublimă inutilitate“ a fost taxată de altfel, de atâtea ori, literatura în genere! Doar epitetul e mai malițios sau mai elegant, — după împrejurări.

Nu vom discuta nici părerea, că n'ar exista nicio epocă mai aproape, „în toate sensurile“, de splendoarea antică, decât tocmai epoca de decadentă a Romei. Fiindcă cine face această afirmație, se gîndește, de sigur, filosofic, la spațiu și timp, dar la *Renștere*, de pildă, ca înviere a spiritului *adevăratei* splendori antice, nu se gîndește de loc.

„De Decker...“ Il cunoaștem de mult pe Joseph de Decker și i-am preferit totdeauna pe omonimul, care n'avea particula nobilitară și semna latinește: *Multatuli*, adică: „Multe-am-tras“ sau „Stan-Pățitul“. Il cunoaștem dintr'un studiu, care spune mai mult prin titlul său decât prin cuprins: *Iuvenalis declamans*. Cine nu vede în Iuvenal, cu biciul lui de foc, decât un „declamator“, nu e de mirare că nu vede în școala romană din epoca de decadentă decât numai părțile-i rele. Dar, afa-

ră de exagerarea tesei, ceea ce spune Decker despre artificialitatea, lipsa de contact cu realitatea vieții, a școlilor de retorică, s'a spus și s'a răs-pus, de nenumărate ori, ca și despre pacostea recitațiilor sau lecturilor publice, a „saloanelor literare“ din vremea aceea.

Unde e, însă, clasicistul, care a spus vreodată, că învățămîntul clasic trebuie să-și aleagă *acest* model, trebuie să urmărească *acest* ideal?

Legătura școlii cu viața? Dar nu e un filolog clasic acela, care a spus, că „în fiecare oră de latină trebuie să adie vîntul actualității“,⁴ și înseși formulele „clasice“, pe care cei mai convinși realiști le... declamă: „Non scholae, sed *vitae* discimus“ (Seneca), „Historia est *magistra vitae*, (Cicero), nu vin din lumea antică?

Nu înstrăinarea de viața și nevoile prezentului, ci pregătire sufletească pentru a-l înțelege mai bine, asigurând astfel viitorul, vrem să aducem în școli, din *viața* antică, — nu din școlile retoricilor decadentei, cari sunt tot atât de departe de sufletul antichității, cât de departe sunt de sufletul unui Eminescu „pedanții cu ochi verzui“, cari cred că l-au înțeles și simțit, când știu să socoată exact silabele versurilor lui și să eticheteze, ca la farmacie, vrăjitele-i icoane poetice.

De ce să confundăm *metoda*, *sistemul*, cu *obiectul* însuși?

Nu voim să invocăm, în sprijinul clasicismului, motivul estetic. Frumosul e, cum s'a decretat, o „sublimă inutilitate“.

Dar celor ce nu vreau să știe de niciun alt criteriu afară de cel utilitar, le atragem atenția, că, cu aceeași inexorabilă logică, s'ar putea conchide la inutilitatea Fiziologiei, de pildă, care nu pare a fi neapărat trebuitoare, pentru ca *homo sapiens* să digereze energie, — „veluti pecora“...

Și totuși...

Să fie, oare, chiar așa de evident că educația clasică, prin care ochii adolescentului modern se deschid pentru eternele frumuseți ale artei antice și se ridică spre zările largi ale idealismului, e în adevăr o „inutilitate“, în epoca de orb fetișism al materiei, în care viețuim?

Sunt nenumărate rănile, pe care ni le-a făcut războiul. Din fiecare din ele strigă o durere; pentru fiecare se cere un leac. Și mâna de samaritean care-l aduce, e totdeauna binecuvîntată.

⁴ Fraenkel, o. i. c., p. 25: „In jeder La-leinstunde sollte geschichtliche Luft wehen.“

„Mais parmi toutes ces choses bles-sées este l'Esprit“ (Paul Valéry)⁵.

Și acest spirit rănit respinge amfora de aur, plină de balsamul sănătății și seninătății, pe care i-o întinde humanismul!

Niciun clasicist, care-și merită numele, n'a cerut vreodată eliminarea din program a științelor cosmologice ori, măcar, „hegemonia“ clasicismului.

Clasicismul n'are nevoie să uzurpe locul altor studii, pentru a și-l avea pe al său.

El l-a avut, înainte de „trifurcare“.

O dreaptă *restitutio in integrum*, un *just status quo ante*, — iată tot ce reclamă.

Observați, de altfel, că totdeauna clasicismul e în defensivă: cel ce atacă, mergând uneori până la tăgăduirea dreptului de legitimă apărare al protivnicului, e realismul.

Adversarii serioși ai clasicismului, adică aceia cari-l cunosc, recunosc folosul ce poate rezulta din el pentru formarea sufletească a tinerimii.

Dacă e însă așa, să i se dea posibilitatea de a-și produce roadele, făcându-se din el, în învățămîntul secundar, nu o palidă ficțiune, ci o *realitate vie*.

Acesta nu se va putea însă, dacă se adoptă principiul bifurcării sau trifurcării, care duce, fatal, la anemiarea și paralizarea secției clasice, — cel mai puternic contingent de tineri lipsindu-se de cultura clasică prin înscrierea la secția reală sau modernă.

Și să nu ni se obiecteze, că însuși acest fapt al alegerii altei secții ar dovedi, că aceasta corespunde mai bine aplecărilor speciale ale individului sau nevoilor actuale ale societății! — Pentru că, dacă în adevăr ar fi așa, cum s'ar explica atunci faptul, că la liceele, unde, din întâmplare, secția reală și modernă au câte un profesor „rău“ (ceiace, în genere, înseamnă tocmai contrariul), atenția elevilor pentru secția clasică e atât de înduioșătoare? „Afluență“, „succes“...

În vremi de arivism nerăbdător, ca ale noastre, mai ales, nu e nicidecum de mirare, că, părinți și copii, sunt, în imensa lor majoritate, de părere, că liceul e un rău care trebuie trecut, dacă se poate, în curmeziș, pe unde e vadaul mai bun, — și așa-zisul „spirit al timpului“ se confundă, din nenorocire, adesea, cu strategia microbilor, cari atacă organismul în „locus minoris resistentiae“...

Cei mai buni propagandiști în favoarea învățămîntului clasic sunt pro-

⁵ Variété, Paris 1924, p. 24.

fesorii „răi“ de „partea științifică.“
— Vivent les „mathématicchiens“!

Bifurcarea și trifurcarea mi se par tot atât de premature și nefirești, ca și ramificația unui copac chiar din rădăcină sau dela mijlocul tulpinii.

Nu tăgăduiește nimeni rostul ramurilor, purtătoare de flori și de fructe; dar trunchiul comun mai temeinic asigură, vădit, o mai bună filtrare și distribuție a sevei, supte prin rădăcină.

Intelepții, cari pretind înlăturarea clasicismului din școală pe motivul că profesorii de limbi clasice n'au totdeauna pregătirea necesară (cum o au, pasă-mi-te, totdeauna colegii lor de alte specialități), seamănă cu nebunul, care doboară o splendidă marmoră antică, pentru că a descoperit pe ea impurități de... ciori.

Se plâng mereu Universitățile, că liceele le trimit studenți mediocri, iar liceele, la rândul lor, că Universitățile nu le furnizează profesori de elită.

E un cerc vicios: amândouă părțile au dreptate.

Dar asta mai înseamnă, că și vindicarea răului trebuie să pornească din ambele părți.

Realistii abuzează de o etimologie superficial înțeleasă, atunci când vorbesc de „formalismul“ culturii clasice, în opoziție, chipurile, cu... *realismul* lor.

Real vine, în adevăr, dela *res*, dar asta nu înseamnă: nici că *clasic* ar veni de la... *formă*, nici că *realismul* e prin definiție amorf, nici că grija de elementul formal, mai pronunțată în educația clasică, ar implica inexistența unui *conținut* adecvat, unui „fond“ corespunzător.

Dacă natura acestuia e mai subtilă, mai sufletească decât cea a altor „obiecte“ de studiu, aceasta nu vrea să zică de loc, că „formalismului“ clasic nu i-ar corespunde nici un substrat real.

Dar, la o adecă, se poate oare vorbi de o „formă“ pură altfel decât ca de o abstracție logică? Și însăși logica, desigur cea mai „formală“ dintre disciplinele științifice, trebuie, oare, condamnată și ostracizată din programele de învățământ, pentru aceasta?

Am ajuns să suspinăm după cremea, când se recunoștea unanim, limbilor clasice, măcar meritul unei excelente „gimnastice intelectuale“?

Gramatica, „filologia“, nu e un scop, ci un mijloc; dar un mijloc indispensabil.

Societatea actuală se arată totdeauna dispusă a face „tabula rasa“ de trecut:

„Au prezentul nu ni-i mare?“

Intrebatu-v'ăți însă vreodată, dumneavoastră, cari cugetați „realist“ la Cluj și vă indignați împotriva „păcatelor“ arhaisanților obscuranțiști, unde am fi azi, dacă umilii dascăli de la Blaj n'ar fi stat să descifreze zăbavnice, la luminile Romei, trecutul național, urmărind cu ochiu înduioșat și pios, în palimpsestul sufletului românesc, străvechile linii romane, peste care se așternuse, învălmășit, scrisul atâtor veacuri de barbarie?

Concepția „statică“ a clasicismului a făcut loc de mult concepțiunii *istorice*.

Clasicism nu mai înseamnă pentru noi un „extract de trecut“ pe care l-am opune prezentului,⁶ ci un generos ferment de viață și un imens capital de experiență, pe care elita spirituală a

⁶ V. A. Rostagni, Letteratura classica senza classicismo (lecție de deschidere, la Universitatea din Padova), în „Rivista di Filologia e di Istruzione Classica“ pe 1926, p. 35.

omenirii antice, îl pune la dispoziția generațiilor moderne⁷ spre a le feri de rătăcirii periculoase și a îndrepta activitatea lor creatoare în sensul unui maximum de splendoare și vitalitate, cum, până astăzi, singură cultura greco-romană a putut să-l atingă.

Clasicismul împacă, la noi, toate antinomiile: el are îndoitul avantajiu de a corespunde, de o potrivă, și naționalismului și umanitarismului.

Ființa noastră etnică își are originea în viața romană, iar civilizația Romei⁸ — transmițătoare, când nu e chiar creatoare, a civilizației antice — e însuși terenul comun, pe care se întâlnesc popoarele de cultură ale lumii și vremii noastre.

V. Bogrea

⁷ V. O. Immisch, Das Nachleben der Antike, Leipzig 1919, și Ed. Stemplinger, Die Ewigkeit der Antike, Leipzig, 1924.

⁸ V. Ed. Fraenkel, Die Stelle des Römertums in der humanistischen Bildung, Berlin 1926, și R. Heinze, Von den Ursachen der Grösse Roms. ed. II, Leipzig 1925 (tendențios!)

ACTUALITĂȚI

Amintiri

— Prietenului meu + Iosif Gomboș —

Încă o rază, care se stinge...

Părintele protopop Iosif Gomboș, prietenul nedespărțit al tineretelor noastre dispăre fără veste, trăgând brusc în urmă-i poarta veșniciei.

Una din colonnele cele mai viguroase din Munții-Apuseni se prăvale în neant, ca lovită de un trăsnet năprasnic.

Încerc să aștern, pe câteva file, amintirile ce renasc întinerite, în clipele acestea de măhnire.

* * *

Când ne-am cunoscut era preot în Abruđ, mare prieten al celor câțiva studenți, cari răsăriserăm pe atunci. Ca să fixăm dată, putem spune exact: la începutul veacului al XX-lea.

Nu era excursie, nu era nici un chef, cât de mititel ar fi fost, fără el. Excursiile ce le făceam la „pologurile“ aranjate de doamna Filip, hoinăririle prin Valea Cerniții, după raci și pești, nu aveau nici un farmec, când el lipsea. Acest preot de o rară cucernicie, avea clipe de expansiune sufletească și veselie sinceră, când se afla între noi. Amatör de muzică, a organizat un excelent cor cu meseriașii din Abruđ, și de câte ori ne întruneam — lucru

ce se întâmpla zilnic — trebuia să aranjăm un mic cvartet în surdină: „De ce ești depărtată? ...“

De un umor sănătos și scânteetor era o plăcere să joci cu el o partidă de preferans. În vreme-ce partenerii se enervau și înjurau, el spunea sentențios, chiar în situațiile cele mai dificile: „Atât numai îmi pare rău, că nu pot rade.“

După un joc de cărți, când erau numai 3—4 inși la Casină, a descuiat un dulap, și de sub vraful de cărți și gazete a scos un drapel național, de toată frumusețea. Il priveam emoționați, urmărind amănuntele ce ni le da, în josul anilor, până aproape de epoca lui Avram Iancu.

Nepot după mamă, al lui Avram Iancu, avea un cult deosebit pentru regele Munților și un dosar de manuscrise a lui, începând cu notițele de pe când era student în drept la Cluj și la Târgu-Murăș, până la scrisorile din urmă, când ceața întunerecului cuprindea tot mai mult, pâlăririle din urmă a unei candelă, ce se stinge... El mi-a dat și petiția lui Iancu, pe care am publicat-o în „Familia“, prin 1902,

cred, și toate datele pentru articolul publicat, mai recent, în „Transilvania“, despre copilăria eroului.

Plănuiam, odată, într-o vacanță, să dăm la lumină o cărțuțe despre Regele Munților, din vrafal de hrisoave pe cari el singur le știa descifra.

* * *

Când am fost împreună la târgul dela Găina, ne-am oprit la casa lui Iancu, unde am avut norocul să stăm de vorbă cu un moșneag alb ca oala, dar voinic, cu fața rumenă, și cu scânteeri tinerești în ochii lui de un albastru spălăcit. Era umul din foștii lui lăncieri. Fața i-se ilumină ca de o mare fericire, când povestea despre „Domnul Iancu“, și ne istorisea, cu gesturi de legionar bătrân, amănunte din luptele ce s'au dat la „Fântânele“, la Valea Cernății, și mai ales, dezastrul lui Hatvany, la Dealul-Mare.

In Vidra-de-sus am dormit la moară, și toată noaptea m'a legănat uruitul morii și murmurul vălcelei...

In zori de zi am plecat spre Găina, cu niște călușei mărunți, obișnuiți cu urcușurile.

O ploaie mărunță, cernea de-asupra noastră, ca dintr'o uriașă sită nevăzută. Nourii se coborau tot mai jos, de-ți vinea să-i prinzi cu mâna.

Dăm zor călușeilor; răsbatem repede prin pânzele de ceață și ne pomem într'o revărsare de lumină... Furtuna rămânea în urmă.

Din vârful Găinei priveam cu deliciu, la furtuna ce se deslănțuia, la fulgerile ce scăpărau la picioarele noastre, devale...

Târgul era în toiul lui.

Ceterașii își struneau dipele și se porni jocul, la început în grupuri separate, apoi, după codul cavaleriei rustice, se începură tratativele pentru fuzionarea generală.

Bătrânii închinău din păhare, lângă lăzile în cari era zestrea fetelor, flăcăii jucău cu „ponturi“, pocnind din degete și lovindu-și opincile și cismele, cu palma.

Ne aranjarăm și noi deasupra coloniei, ca să avem priveștiștea până de parte peste dealuri și munți, deschisă merinde, și, după obiceiul locului turnarăm vin într'o oală cu lut, din care aveam să bem cu toții...

* * *

Așa era pe atunci.

A venit apoi suflul vremii și ne-a imprăștiat la cele patru vânturi.

Au urmat clipe de elevare sufletească, precedate de zile de prăpăd.

Părintele Gomboș, a cărui fu mai mare trecuse Munții și intrase în ar-

mata română, a fost târât prin toate ténmnițele și toate exilurile.

Ridicat la situația de care se învrednicise, moare prea de timpuriu, ca o victimă a datoriei, încercând chiar

cu primejduirea vieții, să liniștească turburările „pocăitilor“ din Munți.

Amintirea lui vom păstra-o cu sfințenie, ca pe cea mai frumoasă pagină a tinerețelor noastre.

Al. Ciura

PROBLEME ECONOMICE

Chestiunea moșilor

(Urmare)

Creșterea vitelor cornute

Cum am accentuat în partea generală, trebuie îngrijit, în primul rând, ca populațiunea să aibă la dispoziție tauri în număr suficient și de soi bun, corespunzător împrejurărilor (ți-nuturilor muntoase. Vizitarea și reînnoirea acestora trebuie să formeze grija deosebită a celor chemați. Spre acest scop nu numai se vor obliga comunele, dar unde este nevoie ele trebuie ajutate în mod efectiv de către guvern, (ori camera agricolă a munților, care ar trebui înființată) după indicațiunile organelor de specialitate, de acord cu delegatul ministerial pentru Munții Apuseni. Tendința trebuie să fie introducerea creșterii bovinelor de soiuri apusene, căci rentabilitatea economică a acestora este incomparabil superioară vitelor mărunte, cari se află azi în Munți. Acțiunea de îngrijire de tauri buni, firește stă în legătură cu îmbunătățirea și înmulțirea pășunilor, indicată la capitolul anterior. Țăranul muntean a observat și el rentabilitatea mai mare a soiurilor apusene, dar îi lipsesc mijloacele de a le introduce în gospodăria sa. Prin urmare trebuie să-l ajutăm numai, ca această tendință de trecere să se accelereze și să devină un sistem.

Intru ajutorarea țăranului s'ar putea urma sistemul pe care îl practica, înainte de războiul fosta „Expozitura secuiască“: să se împartă vaci și vițele de soi, pe o regiune, cu condițiunea, că beneficiarul va da statului o vițea prăsită în gospodăria sa dela vaca primită. Se înțelege, de tauri trebuie să ne fi îngrijit în prealabil, după sistemul arătat la partea generală. Vitele de prăsilă vor trebui asigurate în contra tuturor accidentelor în sarcina creditului de ajutorare a Munților Apuseni.

In a doua etapă a acțiunii, se va putea purcede la vinderea vitelor de prăsilă. Statul să le vândă nu numai pe cele obținute conform alineatului precedent, ci să mai importeze și altele. Prețul vitelor de soi importate să fie costul lor la locul de import. Cheltuelile de transport, asigurare etc. să le supoarte tot creditul de ajutoare.

Când se împărtesc tauri particularilor ori comunelor sărace va trebui făcută o reducere până la 50% și din prețul de cost.

Aici trebuie să accentuăm din nou, că și cu această metodă, practică sistematic și consecvent, numai așa vom ajunge într'adevăr la ridicarea nivelului creșterii vitelor în Munți, dacă ajutorarea se produce în timp relativ scurt și în stil mare. Știm că o cantitate mai mare de material de prăsilă reclamă o sumă mai importantă, dar față de faptul, că stocul de vite este valoarea cea mai prețioasă a unei mari părți din Munții Apuseni și care valoare se poate incomparabil urca prin ajutorarea aceasta. — sacrificiul trebuie urgent făcut.

Starea primitivă a creșterii animalelor în Munți o dovedește și faptul isbitor, că pe întreg teritoriul acesta vast nu aflăm nici o singură fabrică de derivate de lapte. Orașe încă nu sunt în Munți, numai la distanță de 60—120 km. Căi de comunicație, mijloace de transport repede, și mai puțin. Astfel producătorul nu are unde să-și valorifice laptele. Când are prea mult — sunt cazuri dese că-l dă la porci. Laptele de oi mai ales, care se prelucră, acolo la munte de cătră baciu, în brânză și urdă, din cauza lipsurilor arătate mai sus și fiind fabricație primitivă, nu se poate bine valoriza. În general produsele se consumă numai în gospodăria proprietarului. Fabricație de unt din lapte, nici nu se pomenește. Puținul unt consumat în gospodăria țăranului muntean se prepară din smântână. Rămâne astfel și azi foarte mult lapte nevalorizat sau neeconomic folosit din lipsa fabricilor de brânză și de unt. Vacile muntenilor sunt relativ bune de lapte. Ei nu le prind la jug. Pelângă o îngrijire mai bună și inobilarea soiului cu rasă apuseană, tocmai în vederea creerii și dezvoltării industriei de lapte s'ar putea obține rezultate frumoase și pe acest teren. Acțiunea de ajutorare trebuie deci să tindă la sporirea numărului și inobilarea rasei vacilor, pentru potențarea producției de lapte. Paralel cu aceasta trebuie să sprijinească

și valorizarea laptelui. Când se va observa că producția laptelui întrece de fapt, în mod stabil, trebuințele unei bune alimentări a familiei, împrejurarare ce va veni, mai ales, după introducerea soiului apusean, atunci trebuie înființate cooperative de valorizarea laptelui și de fabricarea derivatelor. Va trebui să se purceadă ca-odinioară în Secuime, adică nu va fi îndrumată numai înființarea și pornirea cooperativeelor acestea ci lăptăriile și fabricile vor trebui subvenționate pentru a-și putea achiziționa instalațiunile necesare. Căci numai din puterile proprii, membrii în multe locuri nu vor fi în stare să înființeze lăptării care să asigure valorizarea prisosului de lapte.

Rezumând expunerile premergătoare pentru ridicarea creșterii bovinelor, propunem:

1. Să se oblige și ajute toate comunele din Munți la ținerea taurilor corespunzători ca rasă și ca număr.

2. Să se importe și vândă micilor proprietari un număr suficient de vaci și vitele de soiu apusean. Prețul vitelor ce li se vând să fie replătit în rate, în 3—5 ani.

3. Să se inițieze și ajutoreze înființarea cooperativeelor pentru industria și valorizarea laptelui.

Creșterea oilor

Împrejurările economice, schimbate la șes, prin cultura mai intensivă a pământului și mai ales, prin desființarea proprietăților mari în urma reformei agrare, a redus creșterea oilor. La munte însă, toate aceste împrejurări nu s'au putut desvolta în dauna creșterii oilor. Sunt azi, ca și înainte, teritorii mari de pășuni, cari nu sunt acomodate pentru altceva, decât pentru pășunatul oilor. Dacă în Munții Apuseni creșterea oilor încă trece prin o criză, aceasta se datorește în primul rând pericolului de călbază. Este știut, că pericolul încălbezirei sunt înainte de toate mlaștinele de la munte. Deci locurile periculoase trebuie designate de experți și oprite dela pășunatul cu oile.* Dacă aceasta se face cu conștiințiozitate și cu pricepere, dacă primăriile, proprietarii și mai ales păstorii vor putea fi convinși de utilitatea acestui sfat al veterinarului, călbaza se va reduce chiar și în timpuri umede și cu multe ploii. Din acest punct de vedere are mare importanță și îngrijirea pășunilor. Cele mlaștinoase trebuie canalizate ca și pâraele de munte.

Acăstea ca măsuri preventive. Dacă

cu toate măsurile de precauțiune oile totuși să îmbolnăvesc, azi știința le poate salva cu medicină aproape sigură în rezultat, numai să fie întrebuințată la timp.

În ce privește soiul oilor și în privința valorizării laptelui, se vor vedea propunerile făcute la capitolul general și cele despre vitele cornute.**

Pe lângă lapte lăna e principalul folos ce-l aduce oaia. Cu lână se îmbracă țărâna de la munte întreg, și vara. Apoi țoalele, desagii, etc. tot din lână se pregătesc.

Pentru spălatură, prelucrarea și valorizarea lănei, trebuie încurajată și organizată industria casnică și iarăși, cooperativa.

Populațiunea ar trebui instruită și asupra creșterii raționale a oilor, din care rezultă avantajii materiale. Să nu se aducă în Munți oi din regiuni mai calde, cu pășuni mai bune, căci nu rezistă. Să se țină oi bune de reproducție (3—7 ani), cari se pot împărechia când o află de oportunitate proprietarul. Sigur, oile cari față mai curând trebuie mai bine îngrijite, cu nevoie de furaj mai mult, dar toate acestea se restituie cu prisosință în prețul mai mare al laptelui, brânzei, untului și mielului. Mai ales prețul unui miel pe la Crăciun întrece aproape pe al oii. Este asemenea mare avantaj pentru proprietar, dacă oile îi față toate deodată, în câteva zile. Și sunt alte multe lucruri cari ar trebui să le știe proprietarul și ciobanul: cum se conserveză laptele, cum se pregătește bine cașul, urda, brânza, cum se tunde oaia ca lăna să fie mai prețioasă, cum se grijesc mieii ș. a. În rezumat, propunerile referitoare la creșterea oilor sunt:

1. Să se distribuie între economi un cât mai mare număr de oi de a față, soiu corespunzător, cu plată

** Statul maghiar a purces în Secuime astfel, începând cu anul 1902: din articolul pentru încurajarea creșterii vitelor a bugetului Statului se punea la dispoziția „Expozitiei secuiești” din Tg.-Mures, anual 100.000 Cor. (azi 5 milioane lei). Se cumpărau din suma aceasta anual cca 6500 oi de-a față (á 15 cor.) cari se distribuiau, în medie câte 10 oi la un gospodăru. Astfel se ajutau anual 650 proprietari mici ca să poată crește oi. Din prețul de 15 Cor., cât era oaia pe piață, 3 Cor. suporta Statul 1/3 parte din rest, adică 4 Cor. trebuia replătit peste o jumătate de an, când se valoriza lăna. A doua rată, scadentă peste alte 6 luni, va putea fi plătită numai din valorizarea laptelui. Ultima rată se restituia peste 1 an și jumătate dela distribuire, iarăși din valorizarea lănei sau a primului miel. După plata acestor trei rate oaia rămânea definitiv proprietatea economului.

redușă, și replătit în rate fără interese.

2. Înființarea și ajutorarea cooperativeelor de valorizarea și industrializarea laptelui și a lănei.

3. Instruirea economilor și a ciobanilor cu privire la modul cum trebuie să fie întreținute oile și luate produsele lor ca să obțină rendementul economic maxim.

4. Medicii veterinari, împreună cu organele administrative, să pună deosebită grijă pe combaterea călbezii. Să se inspecteze pășurile și să se interzică pășunatul pe teritoriile periculoase. Medicină probată contra călbezii să fie, în timpul critic, la fiecare primărie, de unde să se distribuie în preț de cost, și la oameni de tot săraci chiar gratuit.

Creșterea cailor

În munți nu se pot folosi bine decât acei soi de cai mici, dar tari, rezistenți, cari pot merge și pe potecile cele mai strâmte și stâncoase. Acești „cai moțești” sunt indispensabili pentru transporturi și vecturi pe drumurile Munților. Într'adevăr, în lipsa căilor ferate „cărăușia” este un izvor însemnat de venit pentru populațiunea din Munți. Produsele agricole, dar mai ales lemnul și produsele miniere trebuie transportate în cele mai multe cazuri pe o distanță de 30—100 km. până la cea mai apropiată stațiune de c. f. r. Același drum lung trebuie să-l facă carele moșilor pentru aprovizionarea locuitorilor cu alimente și alte articole de consumație generală. Pentru ca toate acestea să le poată duce și aduce „dela țară” moșul, nu se poate lipsi de calul lui mic și fără pretenții. Dar caii aceștia încă sunt în degenerare. Se pun prea de tineri la ham. O parte mare a Moșilor e pûrura pe drum cu calul, ducând „la țară” cercuri, ciubară, lemne, ca să aducă „bucate”. Nu numai că în drumul său nu află armăsari potriviți, ci aceștia lipsesc mai cu seamă acasă. În întreg cuprinsul Munților Apuseni nu există nici o singură stațiune de montă cu armăsari mici de munte, de cari ar fi nevoie. Prin urmare, aceste stațiuni trebuie imediat înființate. Și având în vedere sărăcia comunelor, Statul va trebui să înființeze mai multe asemenea stațiuni în diferite centre ușor accesibile din toate regiunile Munților. În cazul cel mai rău, Statul să suporte cheltuielile și numai administrarea să cadă în sarcina comunelor. Stațiuni de montă s'ar putea înființa cel puțin la sediul fiecărei preturi, unde este și medicul veterinar al plășii.

* Art. Legea ungară VII. din 1900 și regulamentul ei de executare Nr. 95000/1900 obligă la aceasta pe medicii veterinari.

Poate la început economii nu ar utiliza exclusiv stațiunile de montă, ci se va continua un timp oarecare bătaia cu armăsari privați, extenuați, necorespunzători prăsirei. Dar în scurt timp, dacă se vor convinge proprietarii de cai, că prin armăsarul din stațiune se obține mânz mai bun, mai frumos, ei vor folosi exclusiv acești armăsari, mai ales dacă taxele de bătae se vor reduce, în vederea scopului, — la o sumă minimală sau, pentru început s'ar șterge cu totul.

Comunele amatoare ar trebui ajutate să-și procure și armăsari conform propunerii făcută în ce privește taurii. Este adevărat, că acești cai au o valoare comercială mai redusă, dar ei sunt indispensabili pentru traiul de toate zilele al Muntenilor, dintre cari mulți trebuie să meargă 2—3 ore călări, chiar și până la biserică. La târg pleacă în seara zilei precedente ca să ajungă în dimineața târgului.

Creșterea cailor în Munți s'ar putea încuraja și prin distribuirea acolo a unui stoc corespunzător din iepele ce se reformează anual dela armată, — în condițiunile cum am propus pentru vaci și juninci. Pentru ușurarea creșterii, ar trebui înființate și ajutate pe regiuni, pășuni pentru mânzi, unde aceștia să fie întreg sezonul la pășune bună, sub îngrijire; să aibă adăpostul necesar contra tempestăților.

Necesitatea încurajării creșterii cailor „moțești“ se evidențiază prin faptul, că valorizarea lor este azi foarte ușoară, mai ușoară decât a cailor mari, de șes. La fiecare târg sunt mai mulți cumpărătorii, decât vânzătorii de cai de munte. Dovadă, că nu se prădesc în număr suficient, este fenomenul că procurarea unui astfel de cal bun întâmpină dificultăți tot mai mari. Calul bun de munte devine tot mai rar. Ar trebui aranjată o expoziție specială, bine organizată, pentru a vedea ce mai avem din rasa de cai indispensabilă locuitorilor din ținuturile muntoase și mai ales Munților Apuseni, atât de lipsiți de linii ferate. Expozițiile cu premii corespunzătoare, încă le amintim ca mijloc de încurajare a rasei și speciei de cai, care se va hotări de către experți și economi ca cea mai potrivită pentru Munți.

În legătură cu creșterea cailor amintim și cursurile de potcovit, cari dau ocaziune potcovărilor să-și însușească modul cum trebuie bine potcovită copita sănătoasă, ca și cea bolnavă, anormală. Mulți cai s'au prăpădit din cauza potcovărilor, de obicei un țigan fără nici o pricepere a meseriei.

Deci în rezumat propunem:

1. *Înființarea stațiunilor de montă cu armăsari de munte. Reducerea simțitoare a taxei de montă.*

2. *Ajutorarea și subvenționarea comunelor amatoare, pentru procurarea armăsarilor necesari și potriviți, după normele propuse în privința taurilor.*

3. *Distribuirea în Munți, pe lângă condițiuni avantajoase, a iepelelor bune de prăsilă, reformate din stocul armatei.*

4. *Înființarea și subvenționarea pășunatelor regionale pentru mânzi.*

5. *Aranjarea anuală de expoziții și concursuri cu premii importante, pentru caii de munte ireproșabili, din speța ce se va stabili definitiv de către o anchetă compusă din experți și localnici.*

6. *Aranjarea unor cursuri de potcovit, obligatorii pentru toți potcovarii de cai.*

Creșterea porcilor

În urma epidemilor cari se ivesc aproape anual stocul de porci din Munții Apuseni s'a redus îngrijorător. La pericolul acesta se adaugă și faptul că, în urma pericolului epidemiilor la cari sunt expuși porcii, nimeni nu îndrăznește să se ocupe cu creșterea lor, temându-se de exemplele prea dese de pagubă. În unele comune abia mai sunt 10—20 de porci. Deci se impune urgent salvarea creșterii porcilor ori mai bine zis, crearea ei din nou. Și aici trebuie împărțit material de reproducție în condițiuni extrem de avantajoase.* Acțiunea de ajutoare nu poate să uite că acordând porci de prăsilă, cari se vor plăti în rate de către populație, tocmai din cauza epidemiilor, contravaloarea lor este în continuu periclitată. Știința dă și aici mijloace de ajutorare. Să se veccezeze din oficiu, la timp oportun, pe cheltuiala Statului, toți porcii regiunii periclitate. În cazurile când paguba totuși se întâmplă, deși s'au luat toate măsurile, și îngrijirea nu a lăsat de dorit, paguba să o supoarte statul, nu economul beneficiar. Este foarte important și din punctul de vedere al alimentației, ca populațiunea dela munte, unde iarna este foarte grea, să nu continue a fi privată de unsoare și carne, iar altă carne, decât a porcului tăiat acasă, nu prea mănâncă, munteanul. Orașul e departe, dar mai ales e scumpă carnea. În sat nu se taie

* Dela anul 1904 începând s'au împărțit anual la câte 1000 de secui scroafe de prăsilă de către „Expositura secuiască“ din Tg. Mureș.

carne, decât la 15—20 ani, când se întâmplă, că vitele sunt peste măsură de ieftine, din cauza lipsei de nutreț sau când o vită se schilodește.

Deci trebuie reinviată creșterea porcilor din Munții Apuseni, atât pentru ca să se creeze un nou izvor de venit pentru locuitori, cât și pentru a se îmbunătăți alimentația lor slabă.

Îngrijirea de masculi suficienți, huni, din soiul pe care experți-l vor afla mai corespunzător pentru Munți, ca și instruirea populațiunei în privința grijei și a măsurilor preventive, va trebui aplicată și în privința creșterii porcilor. Se observă nevoia de a designa terene regionale, intercomunale, pentru pășunatul porcilor (jir, ghindă). Chestiunea aceasta este foarte importantă, fiindcă populațiunea Munților Apuseni nu are cereale pentru porci. Porumbul necesar „măla-iului“, sau pentru mămăligă — încă trebuie să-l care dela „țară“ cu călușorul său. Lipsește apoi vara nutrețul verde (trifoiu, lucernă) ca și iarna lăturile din fabrici de spirt, bere, zahăr, etc.

Propunerile referitoare la încurajarea creșterii porcilor sunt:

1. *Stabilirea prin experți a soiului de porci mai potrivit pentru Munții Apuseni.*

2. *Provederea acestei regiuni cu masculi suficienți și buni.*

3. *Distribuirea în condițiuni avantajoase a scroafelor necesare pentru reinvierea producției periclitată de epidemii.*

4. *Luarea măsurilor sanitare — veterinare preventive — contra epidemiilor.*

5. *Vaccinarea la timp, — din oficiu, — pe cheltuielile Statului, a întregului stoc de porci al regiunilor bătute de epidemii.*

6. *Înființarea pășunilor intercomunale pentru porci (ghindă, jir).*

Creșterea paserilor

În sistemul creșterii animalelor prin care s'ar putea îmbunătăți starea populațiunii Munților Apuseni amintim și creșterea pasărilor. Din cauza imposibilității valorizării lor și a ouălor, din lipsă de piețe mari, paserile se cultivă azi aproape exclusiv pentru trebuințele casei. După înființarea unor cooperative de valorizare însă, s'ar putea trece la îmbunătățirea soiurilor. Căci dacă asigurăm valorizarea, se va intensifica și producția. Pe lângă orfelinate și școalele medii din Munți s'ar putea înființa câte o crescătorie de paseri model, de unde s'ar putea distribui ouăle prin schimb, pentru reproducția soiurilor mai nobile.

Dr. Emil Dandea

Scrisoare din Paris

Fiica lui Leon Tolstoi — Blaise Pascal și autorul Anei Karenina — Omul în societate și omul în biologie — O scrisoare a vice-președintelui Camerei franceze către autorul acestei cronici — Prestigiul copilăriei — Cazul lui Leon Feraru

Regret din suflet că am fost bolnav în ziua când marchiza de Ludre m'a invitat cu intenția să întâlnesc în splendidele ei saloane din Avenue du Pois pe fiica mai mică a lui Leon Tolstoi. Cunoștința pe care trebuia s'o fac nu este decât amănunțată. Dar cât aș fi dorit s'o cunosc deja pe fata preferată a marelui rus! Trebuie să spun că admirația pe care am profesat-o întotdeauna pentru geniul lui Tolstoi o profuez numai pentru cinci sau șase oameni mari ai lumii.

Voi afla desigur din gura Sopolinei Tolstoi amănunte inedite asupra ilustrului ei părinte. Nimic din ceea ce-l privește nu mă poate lăsa indiferent. Omul acesta a incarnat o întregă națiune și un moment din istoria socială a Europei. Este unul din aleșii lumii ca să reprezinte întreaga omenire. Ca și Pascal — adevăratul său maestru — sufletul lui a fost tot așa de mare ca și spiritul său. Intocmai ca pe Pascal, haosul universului l'a obsedat pe Tolstoi.

De aceia îi găsesc așa de mari — căci singuri artiștii și cugetătorii cari au știut să-l plaseze pe om nu numai în Societate ci și în univers, sunt adevărate genii.

A-l judeca pe om numai în societate înseamnă a-l judeca în mod convențional și îngust, căci societatea se guvernează după legi pur omenești, cari nu țin întotdeauna seama de adevărurile biologice. A analiza și a defini ființa umană numai din punctul de vedere al moralei noastre curente, vrea să zică a nesocoti de multe ori elementele primordiale ale vieții. Este adevărat că nu toate spiritele sunt destul de robuste ca să digereze metafizica, după cum nu ne este dat tutu-rora ca să apreciem forțele oculte cari roesc prin lume și cărora le datorăm în primul rând, dar în mod inconștient, cutare impuls, cutare tristețea sau cutare mulțumire. Este curent ca pentru majoritatea oamenilor, punctul de vedere pur etic, să treacă înainte de punctul de vedere cosmic.

Nici Pascal și nici Tolstoi însă nu s'au ținut în aceste margini. Trecând departe de convențiunile omenești, duhul lor s'a pierdut în haosul în care ne învărtim. Accentele lor desperate nu sunt decât spaima pe care li-o insufla misterul de nepătruns al lumii, iar pornirea și sfaturile lor spre bunătate nu sunt decât rezultatul milei pe care li-o inspiră omul, bietul om așa de slab în văltoarea uluitoare a forțelor necunoscute. Morala lor este aceea a creștinismului primitiv — primitiv, adică nu complicat de vanitatea și de setea de stăpânire pe care le-au introdus oamenii încet-încet. Virtutea este după

Pascal și Tolstoi facultatea pe care o avem de a face binele pentru bine și de a nu escompta nici o recompensă pentru aceasta.

Vice-președintele Camerei franceze, d. Frederic Brunet, a avut bunătatea de a-mi scrie nu de mult o scrisoare spontanee în care îmi face onoarea de a-mi lăuda cărțile și a-mi aproba filosofia. Extrag din această scrisoare următoarele rânduri: „Eu însu-mi am încercat, printr'o neîncreștată efortare, să înțeleg ritmul vieții; am căutat pricinile ei în operele filosofilor și sensul ei în lucrările acelora cari au studiat origina ființelor vii. La rândul meu, mi-am tâlcuit o filosofie, care este foarte apropiată de aceea pe care ați creat-o, și cred că vă înțeleg. În operele d-tră ați știut să exprimați toată grandoarea misterului care învâluie creațiunea“.

Pe d. Frederic Brunet nu-l cunosc personal și nici d-sa nu mă cunoaște. Îl știu, firește, din reputație ca pe unul din frunțașii cei mai iluștri și generoși ai democrației franceze. Iar dacă v'am întreținut de scrisoarea pe care mi-a adresat-o, este ca să vă arăt una din calitățile cele mai rare ale francezilor — adică via lor curiozitate spirituală și respectul pe care-l poartă intelectualilor demni de acest nume, și care face, ca oamenii politici de aici, fie ei cei mai iluștrii, să se intereseze de orice domeniu al gândirii și nu găsesc deplasat și nici de prisos de a încuraja pe cugetători și pe artiști. Nu prea văd ca lucrurile să se petreacă la fel și în alte țări... în Statele-Unite mai puțin ca ori-unde.

Am început această cronică scriind marele nume al lui Tolstoi. De ce, prin ironia sortii, veți ceti în același articol numele popular și simplist al lui... Ponson du Terrail?

Un ziar parizian a deschis nu de mult o anchetă cu următoarea întrebare: Credeți d-tră că scriitorii populari au vre-o șansă de a exista în literatură? Și mai credeți că ei sunt utili? Confratele meu mi s'a adresat și mie rugându-mă să-mi dau părerea în această chestiune.

I-am răspuns că opinia mea relativă la romanțierii populari am publicat-o, cu mult înainte de ancheta sa, în ziarul Figaro din 21 Aprilie 1923. Într'un articol intitulat: „Meditațiune asupra lui Rocambole“ am încercat să definesc rostul romanțelor populare și simpatia de care se vor bucura de întotdeauna în orice țară din lume.

Într'adevăr, vă invit să vă amintiți de epoca în care eroii prodigioși și simpliști ai lui Dumas tatăl, Ponson du Terrail, Montepin, ne apăreau așa de fermecători.

Cele mai tari și mai durabile amintiri ne vin din copilărie; și, dupe cum melodiile naive pe cari le-am auzit fiind copii ne mișcă întotdeauna grație gândirilor, a sentimentelor și a imaginilor îndepărtate și scumpe pe cari le evocă în noi, tot astfel inocentele lecturi ale copilăriei noastre nu ne părăsesc niciodată, nu din pricina valorii lor propriie, desigur, cât din aceea a clipelor trăite cari se leagă de dănsule.

Clopotul Suvenirului răsună atunci în inimile noastre înduioșate.

Cu toate acestea știm bine că în paginile unui Ponson du Terrail nu discernăm nici un ritm, nici o viață, nici o poezie; că farmecul primăverii și noblețea toamnei și tumultul lumii nu există într'insele; că lacrimile, sărutările, suferințele sau încântările omenești nu au nici un accent — toate acestea le știm. De aceea, recurgem mai târziu la alte opere ca să ne recreăm duhul. Există totuși în aventurile fantastice ale unui Rocambole, bunăoară, ceva care seduce inteligențele candidă și sufletele copilărești. Acest ceva există și se poate numi gustul virtuții. Omul, într'adevăr, nu trebuie să fie esențialmente rău, deoarece în vârsta sa cea mai fragedă, și atunci când nu posedă nici o experiență a vieții, el se complace spontanee în devotamentele cele mai generoase, fie ele cât de simpliste, și în triumful final al binelui, fie el cât de puțin logic. Vedeți dar că virtutea ne seduce în mod firesc, de oare-ce în romanțele populare victoria binelui asupra răului este forța care ne atrage în timpul copilăriei.

Copilăria, cu impresiile ei puternice și durabile, ce ne-am face noi dacă n'ar exista ea în viața noastră? Ori-ce detaliu cât de neînsemnat se încrustează în sâninul nostru creier. Și nu mă pot împiedica de a vedea, odată mai mult, prestigiul ei în deliciosul volum de poezii Maghernița veche a lui Leon Feraru.

Sunt douăzeci de ani decând acest scriitor a părăsit România pentru Statele-Unite. Azi, Feraru este cetățean american, profesor la marea universitate Columbia din New-York. Ceeace nu-l împiedică de a continua să scrie în limba românească, limba copilăriei lui. Și nu numai atât: impresiile poetice pe cari le exprimă, datează toate din epoca în care trăia, se bucura, suferea pe pământul românesc.

De aceia versurile lui au atâta putere emotivă. Când le-am cetit, o lume întreagă, îndepărtată și duioasă, s'a evocat în mine. Aceasta desigur, grație talentului lui Leon Feraru, talent sincer și spontanee, compus din viziuni directe, din emoțiuni pepe încercate și exprimate fără piedică, într'o limbă netă, armonioasă, în care vibrează accente venite din adâncuri. Dar în poeziile lui Feraru găsesc mai mult decât atât: puterea de a simți și de a reda emoțiuni încercate într'o atmosferă specială, curat românească, și care continuă să se prelungească în viața interioară a poetului, chiar când existența-i exterioară este esențialmente alta. Magie a copilăriei, cine te poate stăpâni?

Biopolitica

— de prof. Dr. I. Moldovan, Cluj, 1926 —

Dormi copile; în oda
Doarme scaunul de pae,
Vatra fără de văpae,
Masa goală, la fereastră
Floarea firavă din gastră;
Înghețat, uitat, un flir,
Un biet fir de trandafir

Un biet fir de trandafir! De el se anină
în spiritul meu atâtea viziuni îndepărtate,
atâtea emoțiuni de mult trăite, și cerul al-
bastru al României, și plăiurile ei verzi,
și gărlele-i limpezi, și siluetele albe de țăr-
râni pe șesuri. Îți mulțumesc prietene Fe-
raru că le-ai răscolit în mine, în viața
mea de astăzi-așa de deosebită de atunci!

Adrian Corbul

EPIGRAME

Unii filosof

*Mister rămâne pe vecie,
Cum, cu o biată feastă goală,
Putuși să faci filosofie
Și să devii chiar cap de școală.*

Unii mercenar de talent

*Mă 'ntreb adesea cu mirare,
Cum de n'ai milă și te'nduri,
Să risipești mărăgăritare
Naintea... ălor din Scripturi.*

Unii Gheorghe

*Ai câștigat atâtea lauri
În lupta cu diverși bălauri,
Încât acuma se cuvine
Să-l birui și pe cel din tine.*

Unii Ilie

*Atâtea fulgeră Ilie
Din gemala-i scăfârșie,
Încât sunt sigur că Patromul
Își teme de pupilu-i tromul.*

Unii candidat fără noroc

*Voia să fie senator;
Dar, să-l voteze — cine,
Când nu-l știu mulți alegători,
Iar mulți îl știu prea bine?*

Unii conferențiar „cu proiecții”

*Avuși un public foarte cult,
În frac și 'n scumpe rochii;
Dar toți te-au ascultat mai mult
Cu ochii.*

Unii nuvelist

*Ca să nu moară de ridicol,
Eroul tău s'a simucis:
Expus aceluiași pericol,
Tu ești cu mult mai indecis.*

Unii naturalist

*Repeți mereu că 'n univers
Toți suntem un atom.
Dar, Doamne, cât e de divers,
Să fii măgar, sau om!*

V. Bogrea

Pentru a governa un stat sau pentru a conduce destinele unui neam diferitele doctrine politice existente cultivă și menajează factori sociali feluriti, după spiritul fundamental care animează acele diferite doctrine. Programele partidelor politice de ordine, deși în fondul lor nu diferă unele de altele în mod esențial, totuși au unele note caracteristice proprii, cari variază de la partid la partid. Așa de pildă dacă la unele partide primează concepțiile economice sau agrare, altele sunt conduse de principii, cari se referă la cultura politice școlare sau industriale, iar pentru altă categorie idealul vizează o politică colonială, militaristă sau de expansiune teritorială și așa mai departe, dupăcum dictează interesele de rasă și starea culturală sau economică a unui popor sau numai a unei pătri sociale. Toate aceste doctrine tind să-și ajungă scopul prin garantarea prosperității economice.

Însă în goana aceasta neîntreruptă pentru înfăptuirea unui ideal politic se neglijează de multe ori astfel de factori esențiali, de cari depinde în mod incontestabil progresul integral.

Plecând dela axioma care spune, că progresul economic și progresul moral sunt legate în mod indisolubil de ridicarea nivelului biologic al capitalului uman, înțelegem pe deoparte, că nu putem concepe o politică sănătoasă fără o largă solitudine față de problema sănătății publice, iar pe de altă parte nu putem nădăjdui o afirmare categorică și o propășire veritabilă a neamului nostru, tamponat de ginți străine și supus unor infiltrațiuni etnice dăunătoare, dacă nu vom tinde să ne valorificăm cu cât mai multă intensitate calitățile noastre etnice valoroase. E vorba deci nu numai de starea sanitară individuală a fiecărui cetățean, ci de viitorul și de viața națiunii noastre. Pe acest factor primordial: viața cetățenilor, se întemeiază concepția biopolitică a d-lui profesor Moldovan și din considerațiuni isvorite din acest principiu e alcătuită broșura d-sale: Biopolitica, apărută în cadrele bibliotecii eugenice și biopolitice a „Astreii”.

Dupăcum spune d-sa în introducere, biopolitica militează pentru o astfel de organizare a diferitelor resorturi ale vieții de stat care să fie pătrunsă și condusă de îndatorirea supremă de a garanta înainte de toate prosperitatea biopolitică a capitalului uman iar

„această prosperitate se poate asigura exclusiv respectând integral legile evoluției biologice individuale și umane în general.”

Aceste legi indică singura îndrumare diriguitoare atât pentru individ și societate, cât și pentru stat. În ceea ce privește îndrumarea biopolitică a departamentelor ministeriale fiecare din acestea găsește bogat material de inspirație în biopolitică și e bine să se știe, că biopolitica nu este identică cu politica sanitară, ci ea direcționează activitatea tuturor departamentelor ministeriale, fiecare resort fiind dator să ia parte activă la înfăptuirea programului biopolitic, centrul de acțiune, al reformelor biopolitice fiind ministerul sănătății publice, având ca obiect al preocupărilor sale omul. Pentru exemplificare d. prof. Moldovan rând pe rând trece în revistă toate departamentele, arătând în ce chip biopolitica poate determina îndrumarea activității lor. Așa de pildă contribuția ministerului lucrărilor publice în cadrele biopolitice va fi foarte prețioasă atunci, când acțiunile cari privesc acest resort vor fi ghidate de preceptele geniului sanitar și când lucrările cari privesc de pildă aprovizionarea cu apă, încălzirea murdăriilor, luminatul, încălzitul, ventilația și în genere curățenia publică vor fi inspirate de concepția, care pune mai presus de orice capitalul uman.

Dată fiind conexiunea intimă dintre problema muncii și starea sanitară, este foarte lămurită nevoia, ca munca să fie astfel organizată, încât capitalul uman să nu fie exploatat până la compromiterea vitalității lui; sau până la distrugerea completă în folosul unui număr restrâns de interesați străini de interesele biologice ale neamului. Munca trebuie astfel organizată, încât să nu fie o sarcină grea și anevoioasă pentru cel ce o săvârșește, ci o datorie plăcută rezultată dintr'o necesitate biologică. Exploatarea brutală și antibiologică a capitalului uman, statul e dator să o reprime; îndrumarea profesională va fi o atribuție principală a ministerului muncii. Apărându-se interesele producției prin neglijarea intereselor biologice se comite un adevărat atentat la vitalitatea neamului.

În cadrele ministerului instrucțiunii publice este enorm de făcut. Astăzi instrucția școlară se face în mod șablonatic, de cele mai multe ori după

programe învechite, cari nu țin cont de importanța factorului biologic în evoluția generală și se neglijează doctrine, cari ar trebui să formeze temelia învățământului de toate gradele. Igiena este aproape inexistentă. Noțiunile de biologie și fiziologie se împărtășesc elevilor în mod nesistematic; prețul vieții nu este accentuat îndeajuns în materiile din cari sunt ținute azi programele școlare.

Fără a afirma, că religia tolerează precepte antibiologice, este evident că nu favorizează întotdeauna capitalul fizic uman, pătrunsă fiind de mirajul vieții spirituale viitoare. Dar rolul bisericii devine covârșitor, atunci când tinde să disciplineze națiunea moralicește. Și din acest punct de vedere educația ce trebuie să li se dea viitorilor păstori ai bisericii în seminare e necesar să fie infiltrată și de dogme biologice nu numai spirituale.

Ministerul industriei e dator să vegheze și să înfrâneze tendința spre o industrializare prea grăbită a păturilor țărănești, pentru că dacă e adevărat că industria merge mână în mână cu bunăstarea economică, tot așa de adevărat e că industrializarea forțată și grăbită a unui popor cu virtuți agricole îi poate fi fatală. Pentru acest motiv se impune un control riguros al stabilimentelor industriale, unde exploatarea materialului de oameni îmbracă de multe ori forme anti-umane și antinaționale.

Un departament de o importanță covârșitoare, în cadrele căruia ideile biopolitice vor trebui să producă modificări esențiale e ministerul finanțelor. Sistemele actuale de impuneri nu țin deloc seama de nevoile reale biologice ale neamului. Ramuri de industrie cu caracter antibiologic sunt impuse după aceleași criterii ca și industriei mai puțin dăunătoare pentru capitalul uman. În materie de salarizare astăzi legea nu protejează deloc familia și diferențele de salar la funcționarii cu sau fără copii sunt așa de mici, încât protecția statului față de familiile fertile — garanții de prosperitate numerică — din acest punct de vedere e nulă. O legiferare medicală, igienică și eugenică (nu numai fiscală) a băuturilor spirtoase intră tot în atribuțiile ministerului de finanțe.

Pătura țărănească românească, de unde își recrutează poporul român elementele sale biologice cele mai valoroase, e în funcție de pământul strămoșesc, pe care îl cultivă și care îl hrănește. Țărâniea formează cel mai prețios depozitar de energii vii; e deci în interesul suprem al neamului, ca veșnic să ne îngrijim să avem o pă-

tură țărănească intactă și cât mai bine pusă la adăpost de tentațiunile industrializării antibiologice. Deaceia ministerul agriculturii, desăvârșind reforma agrară săvârșește o operă biopolitică, ale cărei roade numai atunci vor fi într'adevăr mănoase, când la distribuția pământului se va avea în vedere și protejarea elementelor mai bine dotate; familiile numeroase, mai inteligente și harnice, trebuie favorizate în dauna elementelor mai rău înzestrate sau mai îndărătnice. Așa e bine să fie continuată reforma agrară. Tot în atribuțiile ministerului agriculturii intră și organizarea turismului.

Ministerul de justiție va supraveghia legiferările condus fiind de principiile biopolitice, prin restrângerea putinței de propagare a elementelor disgenice și degenerate; ministerul de interne se va îngriji ca în fruntea comunelor să stea conducători înarmați cu cunoștințe tehnice și biologice suficiente pentru o gospodărire rațională. Numai cunoștințele administrative nu sunt suficiente pentru administrarea orașelor și a comunelor rurale. Ministerul comunicațiilor va desțeleni regiunile, cari deși sunt locuite de un material uman național românesc excelent (d. e. munții apuseni), au fost lipsite sistematic de căi de comunicații prin vitregia stăpânirilor străine.

Ministerul de război are puțința să facă foarte mult pe terenul biopolitic prin faptul că sub autoritatea sa sunt întrunite cele mai robuste elemente tinere, pe cari atâta timp cât le are sub supravegherea sa le poate modela nu numai prin instrucția militară, ci și prin educația fizică. În armată se poate face o adevărată operă de eugenie în decursul celor 20 de luni de stațiu militar. Ca o încununare a acțiunii biopolitice unanime ministerul de externe va veghea asupra românilor din afară de hotarale țării, cari deși despărțiți de trupul țării mame, fac parte întregitoare din acelaș popor unitar.

D-I Prof. Moldovan mai preconizează înființarea unui nou minister, al vigoarei naționale. cu menirea „de a se ocupa cu problemele, cari se referă direct la prosperitatea calitativă și cantitativă a națiunii“, având următoarele atribuții: 1) urmărirea evoluției cantitative și calitative a capitalului uman, 2) îndrumarea energiilor biologice ale națiunii acolo unde nevoia cere, 3) îndrumarea și ocrotirea indivizilor defectuoși din punct de vedere ereditar, cu supravegherea actualui matrimonial, 4) ocrotirea familiilor superioare cu copii numeroși, 5) controlarea distribuirii raționale a alimentelor în interesul capitalului uman,

6) educația național-biologică cu trezirea conștiinței de rasă, 7) organizarea educației fizice, 8) regularea imigrării elementelor străine, emigrațiunea, 9) lupta contra acțiunilor subversive menite să dăuneze națiunea biologică etc.

Pentru îndrumarea activității biopolitice în stat și pentru coordonarea ei e nevoie de crearea unui consiliu suprem biopolitic, care să tindă la modificarea constituției în înțeles biopolitic.

În capitolele finale ale excelentului d-sale catehism biopolitic d. profesor Moldovan abordează problema democrației, insistând asupra nevoii unei diferențieri între indivizii cari variază din punctul de vedere al construcției lor biologice. O democrație, al cărei program și activitate se bazează pe ficțiunea, că ar exista o egalitate perfectă între toți cetățenii unui stat, și că deci toți ar avea dreptul egal de a participa la rezolvirea treburilor publice este o erezie biologică, dată fiind inegalitatea biologică ereditară foarte evidentă, care există între singuraticii indivizi. O democrație adevărată și unica indicată din punct de vedere biologic este aceea, pe care o dictează interesele tuturor cetățenilor. Realizarea maximului de bine obștesc se poate ajunge numai dacă punem pe fiecare în locul, la care i dau dreptul calitățile sale biologice și unde poate aduce aportul maxim pentru binele public, dându-i-se însă fiecărui cetățean puțința, de a se desvolta în condiții egale, indiferent de situația economică sau de clasa socială din care face parte.

Autorul atinge mai departe problema feminismului, pledând pentru o colaborare efectivă a femeii în conducerea destinelor comunale, județene sau de stat, printr'un aport adecvat aptitudinilor sale fizice și intelectuale deosebite de ale bărbatului și arată necesitatea imperioasă a realizării unor academii biopolitice destinate educațiunii tuturor acelor elemente intelectuale menite să colaboreze în diferitele ramuri de activitate în vederea prosperității capitalului biologic uman. Și broșura se încheie cu un călduros apel adresat medicilor meniți să devină cei mai fervenți și convinși adepți ai ideilor biopolitice.

Incredințați, că aceste înalte concepții, isvorite dintr'un sentiment național superior, vor avea darul să imprimă în diferitele ramuri ale vieții de stat pecetea unei propășiri rapide și fericite, spre binele neamului românesc, invităm cu căldură pe citi-

Construcțiile școlare în Sălaj

— Note și impresii —

torii acestor rânduri să scruteze temeinicile adevăruri din „Biopolitica” d-lui profesor Moldovan și să mediteze asupra contribuțiilor altruiste, pe cari fiecare dintre noi le poate aduce la clădirea mărețului edificiu al ideii biopolitice, în slujba căreia datorii suntem să ne închinăm toată truda unei vieți.

Dr. Aurel Voina

A P E L

către absolvenții Școlii Superioare de Comerț din Brașov

Adresăm un călduros apel, tuturor colegilor din Promoțiile anilor, 1910, 1911, 1912 și 1916, dela Școala Superioară de Comerț, de a participa la întrunirea dela 16—15—14 și 10 ani, ce se aranjează cu concursul Direcțiunii și al Corpului Profesorat, în ziua de: **21 Mai, 1926 (Sf. Constantin și Elena).**

Programul stabilit în comun acord cu Direcțiunea Școlii de Comerț și cu asentimentul colegilor consultați până acum, este următorul:

1. În ziua de 21 Mai, 1926, ora 9, dimineața, întâlnire la Școala Superioară de Comerț, și citirea Apelului Nominal;
2. Ora 9 și jumătate dimineața, se va asista în corpore, la Serviciul Divin, în Capela din Groaveri, și la Parastasul ce se va oficia, după Serviciul Divin, în memoria profesorilor morți: Ion Socaciu și Andrei Bârseanu cât și a colegilor căzuți pe câmpul de luptă sau morți ulterior;
3. Depunerea de coroane, la Cimitirul Eroilor și la mormântul bardului național: Andrei Mureșanu;
4. La ora unu dejun comun;
5. La ora 4 sau 5 după masă, Festival, aranjat de Școala Superioară de Comerț, cu concursul vechilor absolvenți, din promoțiile de mai sus;
6. Seara la ora 8, cină comună.

A doua zi, 22 Mai 1926, eventual o excursie în Poiană, asistați fiind, de Profesorii liberi, dela Școala Superioară de Comerț.

Colegii, sunt rugați, de a comunica din timp, Direcțiunii Școlii Superioare de Comerț, participarea lor, trimițând prin poștă sau Bancă, și suma de lei 300, pentru achitarea costului cartuirii pentru una zi, și preîntâmpinarea cheltuielilor cu procurarea coroanelor și aranjarea Parastasului.

Vă zicem, la revedere cu bine, iubiiți colegi!

Pentru Promoția 1910: Oliviu Sârbu, Mircea Cioranu;

Pentru Promoția 1911: Dumitru Voina, Sabin Cioranu;

Pentru Promoția 1912: Gheorghe Ciuca, Ionel Todoranu;

Pentru Promoția 1916: Dr. Dobre, Lucian Cioranu.

O dare de seamă obiectivă despre muncă depusă de autoritățile în drept pentru construirea edificiilor școlare, ar fi o pagină necesară a istoriei culturale și sociale a vremilor noastre. Ea ne-ar da o icoană reală a străduințelor noastre de după războiu, străduințe depuse pentru ridicarea culturală și prin aceasta economică a poporului nostru dela sate.

Dacă vreodată s'a potrivit împrejurărilor vorba, că școala este cea mai puternică armată a unui neam, aceasta vorbă azi e mai actuală decât oricând. Pentru a ne putea face o idee despre campania întreprinsă pentru pregătirea acestei armate, dările de seamă ale Comitetelor de construcții școlare ar fi foarte bine venite și ele, — cred, — ar interesa deopotrivă și pe omul de școală și pe cărturarul iubitor de progres.

Durere însă că la noi se dă prea puțină atenție lucrurilor de acest fel. Se tipăresc fel și fel de dări de seamă despre lucruri, cari nu interesează și se cheltuiesc bani pentru lucruri de nimic, pentru a se putea răspunde la un moment dat, că nu avem fonduri.

După cât am putut afla, până acum s'a făcut o singură dare de seamă în chestiunea construcțiilor școlare din județul Brăila, iar acum a apărut lucrarea d-lui Nicolae Nistor, subvizor școlar în Zălau, lucrare intitulată: „Activitatea Comitetului Central de construcții școlare din jud. Sălaj, în anul 1924—25.” Se înțelege că aci nu țin seamă de informațiunile sumare, date, — de multe ori cu patimă, — de gazetele noastre. Acestea nu totdeauna pot servi ca material obiectiv de informațiuni.

D-l Nicolae Nistor se ocupă de chestiunea construcțiilor în jud. Sălaj într'o broșură de 70 pagini. Nu se mărginește la chestiunea pur statistică a construcțiilor, ci atinge și alte câteva chestiuni, cari sunt înrudite cu această problemă. Face pe scurt istoricul Com. Central de construcții; pomeneste de aceia, cari au contribuit în ceva formă la realizarea problemei construcțiilor, dă apoi o statistică exactă a lucrărilor făcute, arată greutățile cu cari a trebuit să lupte comitetul pentru a duce la bun sfârșit opera începută. În cele 12 capitole este cuprins în mod complet materialul pe care trebuie să-l cuprindă o astfel de dare de seamă. Un lucru s'ar mai fi cerut totuși. D. N. Nistor ar fi putut arăta în câteva linii stadiul în care se găsea învățământul și construcțiile școlare în jud. Sălaj la unirea din 1918, pentru a da cititorului o icoană clară despre ce a fost și ce este azi.

Din lucrare extrag următoarea statistică:

S'a lucrat în totul în 27 comune, fă-

cându-se 36 sale de învățământ; 18 cancelarii; 67 camere de locuit.

Aceste construcții sunt terminate aproape în întregime. Mai țin să amintesc din darea de seamă că toate construcțiile s'au făcut în stil românesc și igienice, așa că ele sunt o podoabă a comunelor noastre. Clădirile s'au făcut toate din material solid (piatră, cărămidă arsă).

În afară de aceasta s'a mai depozitat cărămidă pentru construcții în 3 comune, iar în 6 s'a depozitat lemnul trebuincios la construcții.

În jud. Sălaj s'a lucrat în direcția acestora cu multă stăruință. Azi chestiunea construcțiilor școlare în jud. Sălaj e rezolvită 50%, fapt care în scurtă vreme va da și roadele necesare.

E interesant să amintesc aci și despre fondurile de construcții. Statul a contribuit la noile construcții din acest județ cu lemnul de construcții și cu bagatela sumă de 630.000 Lei, iar inițiativa particulară (colecte, donațiuni, contribuții) cu suma de cca 4 milioane Lei, fără a considera contribuția dată de populație cu palma sau cu carul. Ce s'a făcut în 1924—25 în județul Sălaj, azi se poate evalua la cca 12—15 milioane Lei. Fără îndoială acesta e un lucru îmbucurător pentru toți aceia, cari se interesează de progresul nostru.

Darea de seamă făcută de d-l Nicolae Nistor e un lucru folositor și fiind scrisă obiectiv și cu pricepere, ea e un valoros material de informații. Lucrarea scrisă într'o românească curată, a apărut în condiții tehnice bune și e întocmită cu mult gust, dând și fotografiile noilor construcții.

Așteptăm dări de seamă de felul acesta și din celelalte județe.

Zălau, 1926.

L. Ghergariu, dir. de liceu

EPIGRAME

Unui cetitor

*E-totdeauna primul, care
Cetește cartea, când apare;
Dar — spirit retrograd de turmă —
O înțelege cel din urmă.*

Unui misogin

*Chiar dacă gâtul și l-ar rumpe
Cel ce-a scornit că pietre 'n casă
Sânt fetele, lor nu le pasă:
Sânt pietre, da; dar pietre scumpe.*

V. Bogrea

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

Expoziția pictorului Nagy István

Viața artistică a Clujului a avut rare momente de străfulgerări geniale. Rareori am avut norocul să fim smulși din perândarea aceasta, mai mult sau mai puțin comună, a evenimentelor artistice și să fim mișcați în întreaga noastră ființă printr'o atingere cu genialitatea. Contactul și absorbirea în opera de artă genială înseamnă totdeauna o lărgire a orizontului sufletesc. Sensibilitatea își desfășoară izvoare noi; te trezești parcă dintr'o amorțeală estetică și o înviore nouă îți pulsează în fibrele sufletești.

Intrând în sala de expoziție a pictorului Nagy István, fără să vrei, o astfel de revărsare de genialitate te copleșește din primul moment. Ochii cari se îndreaptă spre tine din toate părțile te fixează locului. Pentru un moment nu știi spre care viață, închisă în patru cadre, să te îndrepti. Fiecare fizionomie te îmbie cu istoria unei lupte crude, amare cu viața, iluminată de un duh. Pe care să o descifrezi? In care tragedie să-ți pierzi sufletul, tu, trecător, care te-ai abătut aici pentru câteva clipe? Te oprești în fața unui „om“ de-acolo să-i cunoști soarta încrestată dur pe față. Ii dibui parcă tragica frământare care l-a chinuit o viață. Deodată însă, ca printr'o puternică revelație îți dai seama că în fața ta nu ai o viață, ci — veacurile. Cutare moț dărz, îți vorbește de toate furtunile aspre ale veacurilor cu care lungul lanț al strămoșilor lui a luptat cu îndârjire. Altul — moșneag care-și trăește ultimele zile ale luptei lui, — te copleșește cu o blândețe, care vine, parcă, de dincolo de lume. Înțelepciunea care trebuie să fie închisă în fiecare vorbă a acestui moșneag, nu e culeasă din cărți; vorba lui trebuie să rezume experiența unui veac; bunicul lui i-a lăsat-o moștenire, iar el a umplut-o din nou cu lupta vieții lui.

Nagy István e un săcuiu. Copilăria și cea mai mare parte a vieții lui și-a petrecut-o în satele din miez de munte. În întâii ani îi va fi luminat pașii vieții aceea mamă cu ochii grei de bunătate pe care penelul artistului de mai târziu a dat-o nemuririi în atâtea portrete. Mai apoi, pe placa de o rară sensibilitate a sufletului lui, se vor fi încrestat sorțile omenestii pe cari el le găsea din belșug acolo, printre ai lui și printre „valahi“. Sufletul lui trebuie să-și fi săpat atunci alvii definitive, căci oricât a colindat mai târziu artistul prin marile centre europene, oricât se va fi perfecționat tehnica lui în atingere cu marii măeștri, icoanele cari i-s-au imprimat pentru prima oară în suflet îl rechemau necentenit.

Și Nagy István a revenit la ele cu toată dârza lui energie de săcuiu, pe care școala

n'a putut-o transforma în elementele ei fundamentale. În cele câteva zeci de portrete, presărate ici colo cu câte un peisaj, — câteva, căci artistul și-a dus multe pentru o expoziție la Budapesta, iar altele, pe lângă acestea, așteaptă aprecierea europeană, a Parisului — și-se perândă pe dinaintea ochilor, surprinși de genialitatea din fața lor, vreo trei-patru săcui, în cărbune; încolo cei mai mulți sunt moți, în pastel. Atât aceștia cât și ceilalți te izbesc cu puternicele caractere de rasă încrestate pe fața lor. Săcuii aleși sunt întunecați de o luptă cu viața de o asprime barbară; moții sunt mai variați în expresie, mai luminați de un duh interior. Aceștia însă, cât și celelalte portrete: de predilecție bătrâne cu fața zdrențuită de soartă, (dintre acestea ne urmăresc cele două portrete ale mamei artistului și a unei măturătoare de stradă), cele două portrete ale lui Bolond Șandor, nebunul care cutremură zilnic străzile Clujului cu răsul lui straniu, câteva portrete de intelectuali — toate sunt unite prin soarta care e zgrăvită pe chipul fiecărui om. Foarte puțini sunt cei cari au îmblânzit-o, cei mai mulți se crispează într'o încreștere tragică cu ea.

Dintre peisajele lui Nagy István te izbesc cimitirile în cărbune. Atmosfera sumbră care stăpânește lăcașul morților, prinsă în aceste peisagii — te cutremură.

Poate ar trebui să adăugăm ceva despre tehnica acestui artist. Lăsăm aceasta inițiaților în tainele ei. Pe noi ne-au oprit viețile pe cari personalitatea unui geniu le-a prins în cadrele acelea.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

I. Lupaș: Contribuțiuni la istoria ziaristicii românești ardeleni, Sibiu, 1926. — Un loc aparte îl ocupă între studiile istorice ale d-lui Lupaș, cercetările cu privire la trecutul presei ardeleni, școala politică și culturală a Românilor de dincoace de munți în tot decursul veacului XIX. Mai mult decât pentru alte popoare, pentru acest fragment din neamul nostru ziaristica a avut un rol efectiv de mare importanță în viața lui. Aici ziarele nu apăreau pentru a servi un partid contra celuilalt, pentru a mercantiliza ideile cari călăuzesc un popor în desfășurarea lui istorică, cum se întâmplă adesea astăzi, ci ele erau instituții vajnice puse în slujba întregii colectivități etnice. Obiectivul lor erau dușmanii neamului, înțeles în întregimea lui, și funcția lor era luminarea poporului prin cultură și eluatarea libertăților necesare pentru propășirea lui economică și culturală.

Istoricul deplin încheiat al acestei prese când se va scrie, va fi unul dintre cele

mai importante capitole din istoria generala a Românilor de dincoace de munți, dela sfârșitul veacului XVIII încoa. Pentru acest istoric d. Lupaș a dat până acum prețioase contribuții, începând munca în această direcție din întâii ani de preocupări literare.

Volumul acesta cuprinde câteva studii publicate mai de mult, independent, în cadrul unor studii mai întinse și în forma unor comunicări la Academie. Două dintre ele („Novele sau Gazete românești“ la 1817 și Cea mai veche revistă literară românească) privesc epoca începuturilor publicisticii românești în teritoriul Austro-Ungariei, iar altele conturează locul a trei figuri fruntașe din a doua jumătate a secolului XIX în istoria publicisticii ardeleni: Mitropolitul Șaguna, Gheorghe Barițiu și Andrei Mureșanu.

Pe lângă acestea un studiu inedit, rostit în forma unei conferințe în anul 1923, la Cluj, ca introducere la ciclul conferințelor organizate de Sindicatul Presei din Ardeal și Banat. În această conferință d. Lupaș schițează în linii largi întreaga dezvoltare ziaristicii românești ardeleni, clasificând-o în mod științific în trei epoci. Astfel a schițat planul unei adevărate istorii a acestei ziaristici, pe care poate tot d-sa ne-o va da.

Cele trei epoci sunt următoarele: I. dela 1789—1838 epoca încercărilor isbuțite numai în parte, care se caracterizează printr'o lipsă de colorit politic. II. dela 1838, anul de apariție, la Brașov, a „Foi pentru minte“ și a „Gazetei“, numită mai târziu „Gazeta Transilvaniei“, și până la 1884 — „epoca de progres lent până la mișcările revoluționare din 1848-1849, de control sever în deceniul absolutismului austriac, apoi de mai multă libertate politică și culturală în timpul încercărilor constituționale, cari fac să sporească, atât cantitativ, cât și calitativ, organele ziaristicii ardeleni“. III. Dela 1884, anul înființării ziarului „Tribuna“ dela Sibiu, până la sfârșitul stăpânirii ungurești — „epoca de înflorire a ziaristicii românești ardeleni, ale cărei organe cotidiene din Brașov, Sibiu, Timișoara, Lugoj și Arad îmbrățișau cu toată solitudinea problemele vieții românești de pretutindeni, le discutau cu pricepere și demnitate, formând și îndrumând astfel opinia publică spre o înaltă înțelegere a menirii istorice rezervate neamului nostru, spre muncă devotată și spre sacrificii necentenite pentru îndeplinirea acestei meniri istorice.“ (p. 25—26.)

Școala Noastră, 15 Aprilie. — O revistă care se susține prin entuziasmul câtorva dascăli de școala primare, interesând totdeauna pe membrii acestei corporații și vrednică de multe ori de a se bucura de atenția celor sus puși, precum și a celor cari se interesează de cultura satelor noastre.

Desprindem din studiul documentat și plin de idei frumoase al d-lui subvizor Leontin T. Turcu despre „Muzeul Școlar“ aceste considerațiuni: „Pentru a avea un muzeu cât se poate de bogat, nu ne vom

mărgini numai la viața internă școlară, ci vom tinde a cuprinde în muzeu totul ce privește viața culturală, bisericească, istorică, economică, etc. a comunei întregi. În acest scop învățătorul, prin elevii cei mari va aduna și colecta prin diferite mijloace obiecte vechi ca exemplu: cărți vechi, monete, hrisoave, arme, obiecte agricole, pietri cu inscripții, încreștături, haine, etc., de pe la bătrânii satului, cari obiecte se pierd, nedându-le, din neștiință, cei ce le au, nicio însemnătate. Nu vom lăsa nicio doină, ghicitoră, chiuitură, bocet, descântec, colindă, poveste, snoavă, păcălitură, orație, legendă, credințe, obiceiuri, etc., nescris, pentru a salva ce se

mai poate, barem acum în ceasul ultim din marea comoară națională: literatura populară. În această chestie învățătorul cred este mai chemat a face pașii necesari pentru salvarea ei. Toți acei cari lasă pieirei aceste comori, săvârșesc cel mai mare păcat național. Și este ușor de a-le aduna. În serile lungi de iarnă se pot chema pe rând bătrânii satelor la câte o clacă de frecat cucuruz, sau „în povești“ și tot ce spun trebuie scris. Prin elevi vom putea aduna însă mai bine folclorul. Le vom da ca lucrări de scris acasă, să scrie toate colinzile ce le știu, chiuiturile poveștile, etc., pe cari le aud dela cei de acasă.“

mai pretind încă și astăzi, că în misiunea sa apostolică medicul trebuie să fie cât mai puțin preocupat de chestiunea salariizării. E o mentalitate ciudată, care e nevoie să fie supusă unei revizuii severe. I se cere medicului să fie om de sacrificiu și să vegheze la căpătâiul integrității fizice a individului.

Dar și individul — bolnav sau sănătos — la rândul său e dator să se gândească la integritatea medicului curant, care nu se poate asigura fără concursul pecuniar al statului sau al societății interesate. Deaceia măsura drastică luată de medicii unor case cercuale deși nu poate fi aprobată de nimeni, servește ca un vehement avertisment pentru soluționarea grabnică a crizei salariizării unor categorii de medici.

Legiferări sanitare

Este în interesul unanim ca legiuirile fundamentale ale țării să isvorască dintr-o înțelegere dacă nu perfectă dar în orice caz binevoitoare a diferitelor partide politice, altcum opera unui guvern e susceptibilă la atacuri și modificări esențiale și lipsa de continuitate în administrația țării poate avea repercusiune dureroasă asupra treburilor publice. Și desigur că legile cari privesc sănătatea publică sunt pietre fundamentale la temelia statului; pentru motivul acesta ultimele legiuiri sanitare trebuie scrutate cu atenție deosebită și supuse unor completări strict indispensabile pentru reînvierea forțelor vitale dar latente ale neamului.

Dr. Aurel Voina

Cronică mărunță

— La Timișoara s'a desvelit monumentul Lupoacei, donat de Roma municipiului Timișoara, în cadrul unei frumoase manifestații de amicitie italo-română, la care a participat organizația fascistă italiană din țara noastră precum și reprezentanții ai guvernului nostru.

— În săptămâna trecută, Clujul a avut vizita savantului doctor, profesor la Universitatea din Paris, Sergent, care a ținut câteva conferințe la Universitatea noastră.

— Din Partea Societății Scriitorilor Români au fost delegați în Consiliul Literelor de pe lângă Ministerul Artelor și Cultelor domnii Liviu Rebreanu și N. Davidsco.

— Societatea Scriitorilor Români a sărbătorit printr'un banchet pe d. Vasile Goldiș, ministru al Cultelor și Artelor.

— În săptămâna trecută s'a întrunit Sinodul Eparhiei ortodoxe din Cluj, sub președinția P. S. S. Episcopului Nicolae Ivan.

— La invitarea cetățenilor din Petroșeni, Teatrul nostru va face un stagiou de 10 zile în acel oraș — între 8—17 Maiu — reprezentând acolo mai multe piese din repertoriul acestei stagiuni și afară de acestea câte-un matineu la Vulcan și Lupeni.

— A murit scriitorul ungar, cunoscut și la noi din traduceri, Ladislau Zsoldos.

CRONICA MEDICO-SOCIALĂ

Congresul asociației generale a medicilor

Al 29-lea congres al asociației generale a medicilor se va ține în București, dela 16—18 Mai, anul curent. Deși asociația este un așezământ cu caracter pur medical, nu e lipsit de interes ca publicul mare să cunoască manifestațiunile paramedicale și preocupățiunile profesionale ale branșei medicale, care joacă un rol așa de covârșitor în viața socială. Și e și în interesul confracțiilor medici cari citesc aceste rânduri să știe, că este o datorie de căpetenie a domniilor lor, să se intereseze deaproape de frământările breslei din care fac parte. La acest congres se vor face și două comunicări importante cu caracter medico-social, privitoare la profilaxia sifilisului (prof. Dr. Nicolau) și la măsurile de combaterea tuberculozei pe bază de legislații sanitare (dr. S. Irimescu). Dar majoritatea discuțiunilor cari vor avea loc privesc chestiuni profesionale vitale, începând cu casa de ajutor a corpului medical (raportor prof. Gheorghiu).

Se vor face și alte numeroase comunicări, iar congresul se va termina cu o excursie la Constanța și Tekirghiol. Întâlnirea la București a congresiștilor celui de al 29-lea congres al asociației medicilor este o ocazie foarte bine venită pentru cimentarea legăturilor vechi și pentru creierea de noi prietenii fertile și utile pentru solidaritatea corpului medical, în cadrele căruia și Ardealul are de formulat destule doleanțe.

Comisiunea de igienă a Ligii Națiunilor

S'a întrunit în săptămâna trecută în a șasea sesiune sub președinția d-lui dr. Madsen din Danemarca. România e reprezentată prin profesorul Cantacuzino, personalitate științifică ce ne face multă cinste peste graniță. Iau parte la lucrări numeroase țări prin trimișii lor, tot atâtea somități ale lumii medicale. Dacă opera politică a societății națiunilor întâlnește în drumul realizărilor sale multe dificultăți, este incontestabil că opera sa culturală și medicală — mai ales — dă roade palpabile. Măsurile de salubritate publică ce se elaborează de societatea națiunilor având un caracter internațional sunt me-

nite să aducă îmbunătățiri simțitoare de ordin general și desigur că și țara noastră va beneficia — ca și până acum — de binefacerile solucitudinii științifice și umanitare a comisiunii de igienă de pe lângă Liga Națiunilor.

Regimul băuturilor spirtoase

Se știe că pe biroul parlamentului trecut, s'a depus un proiect de lege privitor la băuturile spirtoase. Proiectul — elaborat de ministerul finanțelor — proiect a rămas. Problema însă e așa de ardentă, încât soluționarea ei nu poate întârzia prea mult. Alcoolismul la noi continuă să rămână o boală socială urmată de un cortegiu lugubru de efecte dezastruoase și ca atare legea alcoolismului va trebui să fie fructul unei strânse colaborări dintre ministerul finanțelor și ministerul sănătății publice. Oricât a fi de importantă latura financiară a problemei, legea băuturilor spirtoase nu poate fi privită numai prin prisma fiscală, căci ea nu privește numai tezaurul metalic al statului, ci și celălalt tezaur mai prețios și mai trainic: capitalul viu de oameni, lăsați pradă otrăvilor din esențele necontrolate, cari prin fraudă atentează sistematic la viața cetățenilor încrezători în protecția autorității de stat. Desigur că legea așteptată se va produce iar până atunci înființarea și funcționarea debitelor de băuturi se va conduce de un regim provizor, potrivit unor hotărâri luate întrun recent consiliu de miniștri.

Numărul debitelor existente nu va fi sporit sub niciun motiv. Acolo unde numărul debitelor depășește proporția legală, debitele în plus se vor desființa. La orașe se va permite deschiderea de restaurante, în cari băutura se fie accesorie la mâncare. Dispozițiile recente cuprind și alte amănunte, cari nu interesează prin preciziunile lor, ci prin intențiunea laudabilă, care ne face să întrezărim posibilitatea unei apropiate legiferări antialcoolice.

O grevă a medicilor

Pe cât pare de stranie măsura extremă luată de medicii unor case cercuale muncitorești din Ardeal, declarând grevă față de salariile ridicole cari li se servesc, pe atât de bizară este concepția aceluia, cari

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE

ZECE MAIU

Prinși în torentul actualității, care-și are totdeauna puterea ei de atracție irezistibilă, nu e mirare că uităm uneori să atribuim trecutului partea de merit pentru existența noastră în prezent și în viitor. De ziua de Zece Maiu sunt legate direct câteva momente de temelie a României moderne, iar de un timp încoace ea intrupeză ca valoare simbolică toate amintirile istorice ale poporului nostru, fiind o sărbătoare sinteză a tuturor sărbătorilor noastre naționale. Dar oare o sărbătorim noi așa fel ca această valoare de simbol a ei să-și facă tot efectul de care e capabilă asupra noastră?

D. Vasile Băncilă, cerea, în „Idea Europeană” de acum un an o întinerire a lui Zece Maiu: „s’au adunat și se adună un mare număr de fapte istorice; ceace a lipsit însă, cele mai de multe ori, a fost elaborarea lor într’un plan organic și de concepție largă. Desigur, această interpretare mai mult filosofică a fenomenelor trecutului, ar fi fost riscată până acum, înainte de a se fi strâns o cantitate suficientă de material istoric. Dar azi suntem în posesia unui tezaur pragmatic respectabil și încercările de explicare filosofică nu numai că pot veni, dar sunt necesare. Un mare istoric al nostru a spus că istoria unui popor trebuie să se scrie întotdeauna cu câte fapte se cunosc, fără să se aștepte descoperiri mai complete, căci sinteza istorică este necesară pentru însăși evoluția conștiinței poporului. La rândul-ne, putem adăoga că spiritul, de la un timp, are nevoie să interpreteze și să contureze concluzii din datele pe care le are înainte. Afară de aceasta, analiza filosofică a faptelor istorice ar face mult pentru lămurirea și formarea conștiinței colective a personalității etnice. Iată deci ce propunem: ca la Zece Maiu, și la alte festivități istorice, să se încerce și această tâlcuire mai abstractă, care, pentru că nu s’a făcut și pentru că, prin însăși natura ei intelectuală, e în stare să-și varieze necontenit temele, alurile și aplicațiile, ar putea să cheazăniască un anume coeficient de nouitate și tinerețe permanentă fenomenelor, despre care ar trata.”

Oare știm noi face așa ca Zece Maiu, pentru adulți ca și pentru tineri, să nu fie numai o zi de repaos duminical, ci mai ales o zi de educare a spiritului, prin tâlcuirea profundă a valorii ei simbolice?

Horia Trandafir

Frământarea socială din Anglia. — Nu știm care va fi încheierea uriașei greve muncitorești care cutremură din temelii organismul social cel mai armonic al bătrânului continent și înfrigurează atențiunea întregii Europe. Când punem numărul sub tipar greva continuă și tratativele între părțile militante nu pot să prevadă o ieșire la liman. De bună seamă că înțeleapta muncitorime engleză nu va întrebuița mijloacele ultime, pe cari toți

le știm, pentru a-și satisface pretențiunile. Ea va lupta într’o tăcere monumentală, impresionantă prin milioanele de inimi cari se simt încheiate într’o solidaritate de fier în fața capitalismului dușman. Criza socială a Albionului dovedește însă elocvent apogeul la care a ajuns capitalismul în țara unde el a luat ființă și unde s’a dezvoltat fenomenal. Clasa muncitorească pe care mici momeli a ținut-o în frâu de atâta vreme se pare că a pășit de astădată hotărâtă, să ia în mâinile sale conducerea. Se prea poate să nu-i reușească nici de astă dată. Adversarul e destul de puternic și de abil pentru a nu se da repede bătut. Însă puterile lui se pare că au îmbătrânit și nu va trece mult până va lăsa locul forțelor noi, pentru că se împlinesc cuvintele Scripturii... lui Marx, cari i-au prevestit succesiunea socialismului, ca pe o fatalitate. Dacă nu cumva capricioasa intervenție a timpului va răsturna prevederile acestea Anglia va premerge iarăș celorlalte state ale Europei în transformarea structurii societății. Și cum veacurile vorbesc de o înțelepciune engleză, unică în această privință, bine ar fi ca celelalte state, cari asistă de astădată ca spectatoare la drama socială de peste canalul Măneicii, să ia aminte...

Intre Germania și Rusia. — Se pare că, prin tratatul cu Rusia, cavaleria Germaniei, servește Europei un gest de necuviincios refuz. Curtea ce i-o făcură statele apusene în vara trecută, își primește astfel răspunsul. Pe un moment se părea că la Locarno s’au dărâmat barierele neînțelegerii între popoarele Europei, cari încețau de a se mai numi, în funcție de marelă războiu, învinse și învingătoare. Intrarea Germaniei în Liga Națiunilor trebuia să dea acestei iluzii certitudinea unei realități. Dar la Geneva, Germania s’a prezentat tot în tradiționalele ei ciubote și cu chivăra ascunsă și învingătoare. Firește, Germania este o mare putere europeană și ca atare trebuie să fie primită în Ligă, dar ea trebuie să se dorească numai o mare putere tovarășă. În interesul păcii — și în numele acestei idei trăiește Liga Națiunilor — Germaniei i-s’a refuzat împlinirea tuturor dorințelor. A fost bine aceasta chiar și pentru faptul de a nu se crea un caz de precedentă. Acum Germania amenință pe curtezanii ei de ieri, și virtualii ei tovarăși, cu un tratat germano-rus. Nu se cunoaște încă precis, dar toată lumea așteaptă lămuririle cu suflarea reținută.

Cuvintele Regelui. — Sărbătoarea zilei de 1 Maiu a fost sfântită în capitală printr’o faptă adânc pilduitoare. În orașul unde fabricile închid cea mai mare mulțime de muncitori dela noi s’a inaugurat în acea zi un dispensar, menit să dea mână de ajutor celor ce-și topeșc vigoarea vieții în scrumul și duhoarea furnalelor. Statul a făcut astfel o faptă care

trebuie continuată și întinsă pe întregul său teritoriu, dacă vrea să miște inimile muncitorimii și să-i mai înmoaie scărșă-nirea de ură care mocnește în multe piepturi. La inaugurarea acestui dispensar a ținut să ia parte și Regele. Și Regele nu a poleit numai cu fastul oficial al asistenței Lui sărbătoarea ci a ținut să-și deschidă și inima în fața mulțimei cu fețele negrite de fum și cu mâinile aspre. Cuvintele regale au fost o apologie a muncii, care singură sfintește viața unui om și ridică puterile unei nații: „Infrățire, muncă, cinste, iață ce căutați! Căstigul zilnic — acest drept al vostru — vă este scopul, dar mai presus de toate trebuie să fiți conștienți că în munca tuturor stă singurul mijloc de înălțare al țării... munca e o cinste... să avem încredere în valoarea noastră... să punem fiecare piatră la clădirea măreață ce o înalță neamul nostru. Vă asigur că inima mea este cu voi... sufletul meu este dornic de a vă vedea ajungând la o viață mai bună prin muncă cinstită...”

Cuvintele regale au, trebuit să miște fiindcă ele erau încărcate de sinceritate. Dar când vor vibra ele în inimile tuturor guvernanților noștri ca un postulat moral față de adevăratele clase producătoare ale acestei țări?

Conferința presei „polono-române”.

În paginile acestei reviste s’a vorbit pe larg și adeseori despre rosturile adânci ale intensificării legăturilor de amicitie dintre noi și statul polon. Conferința dela Galați vine să consfințească un principiu care tinde să se instăpânească tot mai mult în încheierea de alianțe între state. Astăzi alianțele nu se mai ticluiesc între patru pereți, după uși ermetice închise; ele trebuie cimentate de legături puternice, culturale și economice, dela popor la popor. Democrația cere ca poporul întreg să-și cunoască destinele atât între granițele țării cât și înafara lor; poporul trebuie să cunoască inima și tăria brațului cu care se aliază, pentru a lupta astfel cu deplină încredere alături de el când împrejurările o va cere. Astfel de încercări de cunoaștere reciprocă s’au mai făcut între noi și statul aliat. S’au făcut excursiuni și deoparte și de alta și nu puțin au impresionat sărbătorile culturale aranjate de excursioniștii ambelor națiuni. Conferința dela Galați însă copleșește prin importanța ei toate, încercările de până aci. De astă dată presa, care este cel mai puternic element de transfuziune socială se pune în serviciul cimentării alianței polono-române. După reînnoirea tratatului de alianță, de curând întâmplată, conferința dela Galați vine ca o încoronare a principiului amintit la începutul acestei note marginale. Alături de conferința presei Miciei Antante, ținută în vara trecută la Sinaia, cea de acum este un nou pas serios pentru consolidarea dela care atarnă siguranța noastră în mijlocul amenințărilor ce se îndeașă parcă tot mai numeroase deasupra capetelor noastre.

SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ

Situația generală a pieții mondiale.

Pentru a evidenția mișcarea prețurilor, numai a celor mai importante articole de prima necesitate, voi începe cu grâul. În ultima decadă, piața internațională a grâului a stat sub marca unei continui creșteri ceea ce datorează faptului, că rezultatele evaluărilor oficiale ale recoltei făcute în Argentina, au fost foarte slabe. Aceasta, a determinat pe cumpărători să se grăbească cu cumpărăturile, iar pe deținătorii de grâu să fie prea exigenți. La acest factor de urecare, s'au mai atașat și svonurile, că redeschiderea navigațiunii în Canada va fi mai târzie, ca de obicei. Cereri mai mari au venit mai mult din Italia, Germania și Anglia. Zahărul, a înregistrat o urcare foarte însemnată la bursele din Londra și New-York, în urma știrilor, că Cuba ar intenționa o reducere a producției, pentru a asigura rentabilitatea cerută de industria indigenă a zahărului. Efectul nemijlocit al acestei urcări cam prea brusce a fost, că consumatorii s'au reținut dela cumpărări prea mari. Cafeaua a avut o tendință mai favorabilă pe piața din New-York, datorită perspectivei de o recoltă abundentă ce se așteaptă în Brazilia. Afacerile în bumbac au fost pretutindeni foarte calme, cu excepția pieței din Le Havre, care s'a aflat complet dominată de fluctuațiile valutare. Este de reținut, că Statistica din America a consumului de bumbac, a cam surprins lumea. Cifrele de 635 mii bale față de 583 mii bale din anul trecut, indică de fapt, că afacerile din statele unite sunt mai importante și progresaază față de anul trecut. O tendință foarte fermă se observă în metale, atât pe piața din Londra, cât și pe cea din New-York.

Criza francului.

Fiind interpelat în cameră, Ministrul de Finanțe al Franței, Raoul Péret, asupra scăderii francului, a declarat, că motivele scăderii sunt în partea cea mai mare cauzate de străinătate. În prima linie, s'a putut constata, că străinătatea, în deobște, Italia și Belgia pentru a putea sprijini valuta lor proprie, au fost nevoite a arunca pe piață, cantități însemnate de franci. Dar nu e de ajuns numai simpla constatare — zice Raoul Péret — că străinătatea se debarasează de moneda noastră, ci trebuie să căutăm și motivele, pentru cari o face aceasta. Ori este vorba de un atac contra francului, sau că vânzătorii se lasă conduși de alte motive, fără să aibă intențiuni dușmănoase. Opinia publică din Franța este de părerea, că trăgânirea aranjării datoriilor interaliate, a neliniștit unele cercuri financiare americane. La aceasta, se mai adaugă și dispozițiunile noi fiscale, privitoare la deținătorii străini de titluri de rentă franceză, stârnind introducerea sistemului, de affidavi, o vie nemulțumire în rândul acestora. Nu toți deținătorii de valori mobiliare franceze voesc să se supună acestor măsuri, cari pretind o formalitate puțin dorită, și rezultatul, s'a observat imediat la bursele

din străinătate, unde ordinele de vânzare, au atins deja culmea, retrăgând astfel foarte mulți, capitaluri însemnate, cari încă nu de mult au fost plasate în Franța. Repatrierea subită a capitalurilor străine, este un motiv cu mult prea grav, decât să se poată gândi cineva la reglementarea în intern a comerțului cu deize. De altfel, scăderea bruscă a francului, obvenită și acum 2 ani, a fost cauzată în bună parte de măsuri identice fiscale.

Dacă examinăm însă mai minuțios scăderea francului, ajungem la convingerea, că motivele acestei scăderi nu sunt numai de ordin psihologic, ci ele au de substrat și un factor economic foarte însemnat, care nu trebuie neglijat. Acesta-l putem afla, în dezechilibrul balanței comerciale, care în primul trimestru al anului curent, ne indică o cifră de 1.585 milioane franci la import, față de un export care de abia atinge cifra de un miliard.

Pentru a opri scăderea francului, s'a luat în Franța inițiativa, de a crea un fond de amortizare a datoriilor flotante, cari apasă greu nu numai asupra bugetului statului, dar conțin și o piedică mare în refacerea economică. Cu intențiunea de a salva francul, s'a constituit în Franța, în frunte cu mai multe persoane marcante, un comitet, care se trudește, ca prin contribuțiuni voluntare, să formeze un fond de amortizare. Este foarte curios pentru noi — cari trăim într'o țară, unde simțul obștesc și datorința civică sunt așa de puțin dezvoltate, unde fiecare contribuabil, să sustrage, ca să-și satisfacă față de fisc chiar și cele mai elementare obligamente, în special de a plăti fără constrângere darea stabilită — să cetim în marile cotidiene din străinătate, cu ce zel se grăbește în Franța, fiecare, să răspundă apelului făcut de acest comitet.

Un nou împrumut polon. — Polonia a început tratative cu un grup american în vederea emisiunii la New-York a unui împrumut de 150 milioane dolari, cari tratative, pe lângă toată urgența, reclamată de nevoile actualului guvern, nu pot avansa decât foarte încet. Greutățile cele mai mari, provin din pretențiunile bancherilor americani, de a impune un control riguros financiar statului polon.

Prin contractarea acestui împrumut Polonia își manifestă dorința de a degaja monopolul de tutun de hipoteca asigurată Italiei, prin împrumutul de 400 milioane lire luat în 1924.

Datoriile interaliate. — La 21 Aprilie, a ratificat senatul american, acordul intervenit între Italia și Statele Unite, pentru aranjarea datoriilor italiene. Cu această ocazie, s'au făcut critice foarte aspre politicei actualului guvern italian, formând în prima linie, persoana lui Mussolini, ținta celor mai vehemente atacuri.

În fine, la 27 Aprilie s'a rectificat și acordul cu România.

Franța, nu a ajuns încă la o înțelegere cu America în privința aranjării datoriilor; se sperează însă, că nu va întârzia nici aceasta mult timp. Henry Bérenger, delegatul Franței se zice, că ar fi căzut de acord asupra punctelor mai principale, iar din știrile venite de peste Ocean, se desprinde certitudinea, că America, ar arăta o mare bunăvoință poporului Francez. Perioada de rambursare, ar fi și pentru Franța de 62 ani, începând cu anuități mai inferioare — cam 25-30 milioane în primii cinci ani — cari apoi, se vor majora până la 125 milioane dolari, anual.

Legislația fiscală. — Proiectul noii legi fiscale din Jugoslavia, prevede introducerea impozitului asupra veniturilor, fixându-se o cotă de 20 la sută după venitul agricol; 20 la sută după venitul imobilelor; 12 la sută asupra industriei și comerțului și în fine 8 la sută după venitul provenit din profesii libere. De asemenea, se va introduce și în Jugoslavia, impozitul global asupra venitului, cu un caracter progresiv, începând cu o taxă de 2.5 la sută, care se urcă până la 15 la sută, la venite de 1 milion și peste un milion dinari.

În Germania, au intrat în vigoare, cu începere dela 1 Aprilie, noile dispozițiuni fiscale, prin cari se abrogă complet impozitul pe lux, (taxa de lux); iar impozitul asupra cifrei afacerilor, s'a redus dela 1 la sută, la 0.75 la sută. Se vede, că la acest impozit, care este un novum al timpurilor post-belice, nici o țară nu poate renunța ușor, și pe cum ar dori-o factorii comerciali. Este demn de relevat, că odată cu asanarea valutei și normalizarea vieții economice, se fac eforturi tot mai mari în Germania, de a reduce treptat și povoara impusă de regimul vechiu fiscal.

Dr. T. Nichiciu

Cronică mărunță

— Luni s'au început desbaterile procesului comunistilor dela Târgu-Mureș, la Consiliul de războiu din Cluj.

— Cel mai bătrân ziar din lume, care apărea din anul 400, în capitala Chinei, și-a încetat apariția în zilele acestea.

— S'au pus în circulație pe lângă trenurile noastre de persoane vagoane de cl. IV. Se planuește retragerea vagoanelor de cl. I la trenurile personale.

Serbarea de desvelire a bustului lui Gh. Coșbuc se va ține în 17 Iunie a. c. la liceul grăniceresc din Năsăud. Amănunte privitoare la această serbare și programa ei se vor comunica mai târziu.

Direcțiunea liceului grăniceresc : „Gh. Coșbuc“ Năsăud.

„BANCA AGRARĂ“ SOCIETATE ANONIMĂ PRIVILEGIATĂ, CLUJ,

ACTIV
BILANȚ GENERAL LA 31 DECEMBRIE 1925
PASIV

Cassa			7,886.500	19	Capital social			55,000.000	
Cambii cu giranți	156,842.094	12			Fond de rezervă	3,714.203	74		
„ cu acoperire ipotecară	11,784.012	39	168,596.106	51	Fond de garanție al scris. fonciare	1,500.000	—	5,214.203	74
Efecte publ. și acțiuni			39,038.887	50	Fond pentru abscrierea creanțelor dubioase			6,417.100	—
Imprumuturi ipotecare			294.932	90	Fond de pensii			2,213.961	—
Conturi curente;					Depuneri și depozite 49,110 009 97				
a) Bănci, întreprinderi comerciale și industriale . 53,938.493 41					Ordine de plată	49.587.456	02		
b) Particulari cu garant. efect. publ. și acțiuni bancare și industriale . 8,426.243 76					Conturi curente:				
c) Particulari cu garanții ipotecare	16,637.284	10			a) Bănci cu gaj de efecte	3,369.132	95		
d) Filiale: Timișoara, Beiuș, Orșova și Lipova	79,003.021	27			b) In cont simplu: Bănci și Industriei	39,357.665	88		
					c) In cont simplu: Particular	7,984.933	68	50,711.732	51
Debitori:			19,419.700	—	98,422.721	27		100,299.188	53
Mărfuri generale	738.589	80			Reescont dela Banca Națională a României				
Acționari restanți	23.000	—			propriu	104,669.981	—		
Diversi (spese procesuale, avansuri și diverse participațiuni:	2,340.580	67	3,102.170	47	giruri	37,060.000	—	141.729.981	—
Imobile:					Diverse conturi creditoare:				
Palatul din Cal. Reg. Ferd. No. 36-38					Dividendă neplătită	179.511	50		
Casele din Str. V. Babeș 15, Casele din Timișoara, Beiuș, Lipova și terenul din Tg.-Mureș.			5,423.562	69	Scopuri culturale și de binefacere	178.790	50	358.302	—
Mobilier.			499.777	38	Dobânzile cuvenite anului viitor			4,276.010	89
			323,264.658	91	Profit net			7,755.911	75
								323,264,658	91

CONTURI DE ORDINE

Valori în depozit					Depuneri de valori:				
Efecte în păstrare			20,642.687	—	Efecte în păstrare			20,642.687	—
„ în gaj			23,463.766	—	„ în gaj			23,463.766	—
„ în garanție			62,421.391	—	„ în garanție			62,421.491	—
„ de vânzare			6,161.805	50	„ de vânzare			6,161.805	50
			112,689.649	50				112,689.649	50

SPESE
CONTUL PROFIT ȘI PIERDERE
VENITE

Dobânzi plătite:					Dobânzi încasate:				
la depuneri	2,421.609	46			dela cambii	15,830.956	55		
la reescont	9,228.749	35			„ împrumuturi ipotecare	10.373	50		
la fondul de pensii	125.318	38	11,775.677	19	„ conturi curente	5,944.953	19	24,288.331	23
Pentru abscrierea creanț. dubioase			2,783.634	16	„ efecte	2,502.047	99		
Salare	1,908.934	96			Venitul imobilelor			689.512	23
Adaus de scumpete	1,962.346	—			Proviziuni			5,180.231	16
Bani de cvartir	216.820	—	4,088.100	96					
Imposite			1,618.208	18					
Cheltueli generale			2,086.069	66					
Amortizațiuni			50,472	72					
Profit net			7,755.911	75					
			30,158.074	62				30,158.074	62

Se pot vindeca bolile de plămâni?

Această importantă chestiune

este tratată de autor, de Dr. med. Guttman, și prim-medic al lui Finsenkurans-talt din Berlin, într'o broșură bogat ilustrată.

Această broșură o obține orice medic gratuit și fără taxă de porto prin firma:

Puhlmann & Co., Berlin D. Mügelstrasse 25-25a

Produse ale
fabricei de bere

din Cluj-Mănăştur

Berea albă
URSUS

Berea albă specială
URSUS-EXTRA

Berea neagră din
maţ dublu

Hercules

 se capătă pretutindeni!

Ad
12-13
ex. of
Biblioteca Universitatii
Cluj

FABRICA DE PIELĂRIE
GHETE, CURELE DE TRANSMISIE
PIELĂRIE FINĂ

FRĂȚII RENNER & CO.

SOC. AN. — CLUJ

ADRESA TELEGR.: „DERMATA“.

SCHMOLL-PASTA

CREMĂ RENUMITĂ DE GHETE

BRAȘOV

„ASTRA”

Prima Fabrică Română de Va-
goane și Motoare S. A.

Presă cu excentric

Pentru lucrări de presat, tras,
stânțuit, găurit, tăiat. Excen-
tricitatea până la 30 mm. Pre-
siunea maximă: 3000 kg. Se
pot prelucra table de fer de
0.5—4 mm. grosime și de
20—170 mm. diametru.

Prețuri reduse!

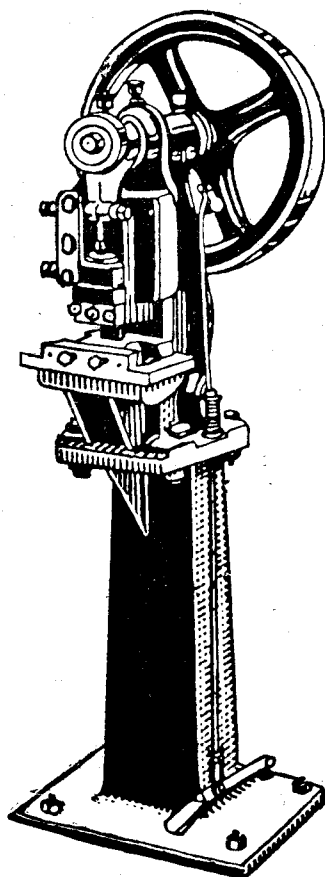
Livrabile prompt din depozit!

Pentru oferte a se adresa Reprezentanței
Generale:

**S. A. R. de Investițiuni și
Furnituri**

București, Str. Paris 4 bis

sau **Direcțiunii Uzinelor din Arad.**

Intreprinderile
FORESTIERE ROMÂNE

SOCIETATEA ANONIMĂ

Capital Social și Rezerve Lei 70,000.000

SEDIUL:

CLUJ, Calea Regele Ferdinand No. 36

UZINELE:

Valea-Drăganului gara Poieni, Coș-
nea gara Trotuș, Lesnic halta, Vețel,
Cloșani

Adresa telegrafică: „FORESTIERA“

Telefon: 11—50

Desfacerea mărfurilor se face prin
Reprezent. Generală

„Comerțul Lemnului” S. A.

CLUJ

Calea Regele Ferdinand No. 38

Adresa telegrafică: „COLE“

Telefon No. 11—50